

کسانیکه رد کرده اند: حاجی عزالمالک - آقا سید محمدباقر ادیب - مدرس - آقامیرزا رضا خان نائینی **نایب رئیس** - رای می گیریم برای سه نفر مستخدم بازرگی برای اداره گمرک بجای سه نفر سابق که یکی در سال هشت هزار فرانک و دو نفر درازده هزار فرانک برای مدت ۳ سال کسانیکه تصویب می کنند و رفته سفید خواهند انداخت. مجدداً اوراق رای اخذ و آقای حاجی میرزا رضا خان اصحاب و استخراج نمود.

معاضدالملک - عده حصار (۶۸) ورقه سفید علامت قبول (۳۹) ورقه آبی علامت رد (۲) امتناع [۳۰].

نایب رئیس - با اکثریت ۳۶ رای از ۶۸ رای تصویب شد کسانیکه تصویب کرده اند: لسان الحکماء - افتخار الواعظین - مشیر الدوله - وهید الملک - حسنعلیخان - آقا شیخ ابراهیم - صدر العلماء - معتمد التجار - خیابانی - آقا شیخعلی - نجابت - آقا میرزا ابراهیم قلی - حاج مصدق الممالک - دکتر حیدر میرزا - مؤتمن الملک - آقا شیخ رضا - دکتر اسمعیل خان - آقا سید حسین کزازی - آقا میرزا داود خان - ابو القاسم میرزا - فهیم الملک - بهجت - مناصر السلطان - ارباب کیخسرو - معزز الملک - آقامیرزا احمد - آقا میرزا رضا خان نائینی - سردار احمد - ضیاء الممالک - آقا شمس مهدی نجم آبادی - آقا سید محمد باقر ادیب - حاجی سید نصرالله - آقامیرزا ابراهیم خان - آقا سید جلیل - متین السلطنه - کسانیکه رد کرده اند: حاج سید ابراهیم مدرس - دهخدا

آقامیرزا احمد - اینکه آقای مؤتمن الملک فرمودند که یک چنین قراری داده شده است که کفترات آنها بطوریکه از مجلس گذشته نوشته شده است بنده عرض میکنم رسماً اطلاع دارم که ۸ نفری را سابق این جا رای دادند کفتراتیکه نوشته بود بهمان ترتیب نوشته شده است خوب است از طرف مجلس اخبار شود که بهمان ترتیبیکه در مجلس گذشته است مقرر فرمایند نوشته شود.

آقامیرزا ابراهیم قلی - در باب یک نفر مستخدم امواز ۳ ساله مقرر دارید نوشته شود چون مدتش در رأی نوشته نشده (گفته شد ۳ سال است) رایورت کمیسیون تقشیر نان بهیارت ذیل قرائت شد: [رایورت کمیسیون تقشیر امر نان] کمیسیون تقشیر امر نان ۴ جلسه منعقد گردید در تهیه چش و وسایل حمل اجناس دیوانی با معاون وزارت چلیله مایله و وزارت چلیله داخله و رئیس خزانه دروزارت داخله بقدر لزوم مذاکرات شده رای وزارت داخله این است قیمت گندم باید آزاد و نرخ نان باید محدود باشد دولت باید روزی ۱۵۰ خروار گندم که نصف خوراک شهر است از اول قوس بخرانها تسلیم نماید که هشت ماهه مقدار ۳۶ هزار خروار می شود از این مقدار پس از تهیه جنس دیوانیکه قریب الوصول می باشد و نهد آن از رئیس خزانه گرفته شده با مبادله مقداری جو بکنم ۳۰ هزار خروارها شده و می شود ۶۷ هزار خروار دیگر را

دولت باید تهیه نماید اولاً وزارت داخله تقاضا دارد که نرخ گندم دولت باید ارزان تر از گندم میدان بوده بلکه می خواهد نرخ نازرا محدود نماید باید بهر اندازه نرخ گندم خارج گران می شود از نرخ گندم دولت کاسته شود که تاکنون نمایه و نان یک قیمت بماند تا آنجا تقاضا دارد کمیسیون تقشیر امر نان لافل هفته یک روز دایر بوده نرخ نان را وزارت داخله و حکومت دارالخلافه با اطلاع این کمیسیون بر حسب صلاح وقت تعیین نماید که نه زیاد گران باشد و نه ضرر دولت از این بابت نوق المعاده شود ثالثاً تهیه شش هزار خروار کسری را از طرف دولت عاجلاً تقاضا دارد رأیاً از بابت تهیه سی و شش هزار خروار گندم که باید خبازها یا با تجار مهیا نمایند اهانت و همراهی و مشورت کمیسیون تقشیر امر نان را خواهش نماید خامساً تقاضا می کنند از روز اول قوس روزی یکصد و پنجاه خروار گندم از انبار دولتی تسلیم خبازها شود که حکومت شهر بتواند جلوگیری از بی نظمی و گران فروشی خبازها بنماید - چون از این بابت ناچار ضروری بهای دولت وارد می آید وزارت مالیه تصویب مجلس مقدس را لازم می داند عقیده کمیسیون در تهیه شش هزار خروار گندم با سفید وزارت مالیه مطابق است در خصوص تحویل دادن روزی یکصد و پنجاه خروار جنس را از روز اول قوس لازم نمی دانند بلکه باید بتدریج امکان جنس دولتی مصرف شود در خصوص تخفیف دادن نسبت جنس دیوانی برقراری کمیسیون و تصویب نرخ و غیره رای ندارد و اختیار با اکثریت مجلس مقدس است.

نایب رئیس - در این باب مذاکره نمیشود طبع و توزیع خواهد شد (دو فقره تلگراف قرائت میشود) (دو فقره تلگراف بقراریکه ذیلا درج می شود قرائت شد [

استلگراف از انصاری بطهران حضور مبارک رئیس وکلای مجلس مقدس شورای ملی شیدالله ارکانه چون وضع امور مملکت تمام بفرض و اشتباه کاری میگردد لازم دانست محض استحضار خاطر مبارک اولیای امور در مقام جسارت برآید قنوی در استقلال مشروطیت و وطن و ملت پیروی و اطاعت اوامر مطاعه رئیس روحانی حضرت آقای آیت الله خراسانی دام ظلّه العالی و در انتظام امور عربستان که اسباب بهانه بدست خارج نشود غفلت نورزیده ولی همه وقت در اطاعت اوامر حضرت آیت الله مظلّم مطیع بوده رهستم غیر از این هر کس بفرض یا اشتباه کاری حضور مبارک وکلای مجلس مقدس و اولیای دولت علیه عرض کند خلاف و فرض بمانند اوامر مطاعه را مترصد (خزل)

۲ - از طرف سردار مشاور صولت الدوله توسط وکلای فارس از کازرون به طهران توسط وکلای عظام مقام محترم فارس ایدم الله تعالی بساحت مجلس مقدس دارالشورای ملی شیدالله ارکانه تلگرافی که چند روز قبل از طرف ملت غیور آذربایجان مغایره شده بود زیارت نموده و اکنون هم تلگراف حضرت آیت الله خراسانی و مازندرانی دامت برکاتهم را زیارت کرده نقایس و مفاسد وطن عزیز را این بنده در عرض شانزده ماه به صدای رسای

جانفرسا کرار آمرض داشت خائنین ملک و ملت اعتنائی ننکردند تا کار به اینجاها کشید باز هم جای شکر باقی است که در این آخرین نفس انتخاب اشخاص کافی بپرز برای کابینه وزرای عظام شده و دفع مفاسد و دفع نقایس از مجرای طبیعی میفرمایند و خادمان وطن را مأیوس از خدمت گزاران نشانند چهار هزار گونه مشکلات نسانند و یکی از نتایج همه حاصله اینست که وسیله انگلیسها عدم امنیت طریق شیراز به بوشهر بود این فداکاری وطن نموده تأمین داد و در حقیقت خط وسیله و رهن بهانه نموده و امیدوار است که بفضل خداوند و موافقت کابینه محترم در جنوب ایران امنیت راقبام و خدمات عمده راه رسد شهود رساند و یکی از مریض سادقانه خود را باین شهر تکرار نماید در حفظ استقلال ترک مال ترک جان و ترک سر در طریق عشق اول منزل است تا آخرین دقیقه امکان برای فداکاری حاضر است ۴۰ عرق.

نایب رئیس - آقای افتخار الواعظین سئوالی داشتند از وزیر امور خارجه بفرمائید.

افتخار الواعظین - در چند روز قبل شنیده شد که در بندر لنکه دولت به انگلیس صدو هفتاد نفر سرباز بحری با چهار هواپیمای توپ پیاده کرده اند با اسم اینکه بعضی از اشرار اسباب خوف و اتلاف جان و مال اتباع خارجه و داخله بودند و حال آنکه پس از تحقیق معلوم شد که اشراری در بندر لنکه نبوده و آن کسی را که اسم می بردند درش فرسخی لنکه بوده است و دولت هم صد نفر تفنگچی وقتیکه این خبر بدولت ایران رسیده است اعتماد و بیول و تفنگ و فشنگ برای آنها فرستاده است و ورود اینها خیلی بیجهت بوده است یعنی در وقتیکه ایداً در بندر لنکه و اطرافش هیچ آشوب و فتنه فراهم نبوده است بنده از وزیر امور خارجه سئوال میکنم که در مقابل این اقدام غیر معول و غیر قانونی چه اقدامی فرموده اند و آیا آن سربازها و آن چهار عراده توپ مراجعت کرده اند یا هنوز در بندر لنکه با در بعضی از خاکهای ایران اقامت دارند.

وزیر امور خارجه - اولاً این سئوال بکفتری شبیه باستیحاح بود اما خوشحال هستم از اینکه بجلس عرضه بدادم که امتداد توقف این عده قشون بحریه انگلیس و این چهار عراده توپ که فرمودند بیش از شش روز اقامت ننکردند بعد از آن اقداماتی که لازم بود وزارت خارجه در اینجا در سفارت انگلیس و دولندن دروزارت امور خارجه انگلیس کرد فوراً خودشان تصدیق کردند که وجود این عده قشون بحری و توپها هیچ در ایران لازم نبوده است و فوراً امر کردند بر اینکه آنها خاک ایران را تخلیه کنند و برگردند بکشور خودشان و ایداً الان نه سربازی و نه توپی در بندر لنکه هست و برگشته اند بکشورهای خودشان و با مساعدت خود دولت انگلیس که در این موقع مساعدت کردند و تصدیق کردند که وجود اینها در ایران هیچ لازم نیست و فوراً آمده توپ و آن همه سربازهای بحری را عودت دادند بسر جای خودشان.

افتخار الواعظین - در صورتیکه آقای وزیر میفرمایند که شش روز بیشتر توقف نداشته اند و

برگشته اند بنده استدعا دارم که بعد از این سئوالاتی که از وزیر امور خارجه بشود زودتر بیابند و جواب بگویند و پس از انقضای مدت سئوال حاضر برای جواب بشوند.

وزیر امور خارجه - اولاً دو ماه نیست که این عده قشون بحری انگلیس در بندر لنکه وارد شده است و مدتی نیست که وارد شده بودند و دیگر اینکه بنده کراراً در این مجلس عرض کردم که مقصود از این سئوال این است که وزیر بیاید بگوید که اقدامات متضدیه در این باب شده است و مجلس اکتفا است که یک سئوالی که میکنند آن وزیر را متوجه می کنند به آن فداکاره و بیایند منتظر باشد که وزیر رفیع آن فداکاره کرده باشد بنده هم که یک چند روزی طول می دهم سئوالات مجلس را برای این است که می خواهم اقدامات را کامل کنم و نتیجه حاصل کنم و بیایم آن نتیجه را در اینجا عرض کنم و بیایم نتیجه است که یکدیگر دو مسئله فامش است که هنوز نتوانستام نتیجه حسن اقدامات خود را بکلای محترم عرض کنم و عاقبتش همان اقدامات صحیحه است و نتایج حسن خواهد داد و الا غیر از آن دو مسئله همیشه بنده جواب سئوالات را داده و در مطالب و زنده اقدامات فوری کرده ام و خوشبختانه نتیجه حسن گرفته ام.

نایب رئیس - دستور جلسه آتی شوریدیم امتیاز پلاشوی کوروز - رایورت شعبه اول راجع بنمایند از نامه رایورت کمیسیون بودجه در باب مقرری آقایان سردار و سالار ملی ایضا رایورت کمیسیون بودجه در باب و رتبه محاسم الاسلام نماینده خراسان.

کاشف - در این موقع که تلگرافی از سردار ارفع وصولت الدوله خوانده شد بنده خیلی از رفتارهاییکه در دوره استبداد صغیر از این سرداران خصوصاً سردار ارفع اطلاع دارم لازم است که اظهار تشکر از هر دوی ایشان بکنم خصوصاً از آقای سردار ارفع که در آن موقع خیلی اقدامات و همه قسم همراهی که مخصوصاً بنده در آن رفت آنجا بوده و دیده ام کرده اند و مخصوصاً ملت باید تشکر از این دو نفر داشته باشند و اگر از مجاهد بیشتر اقدام ننکرده باشند به چه وجه کمتر هم نیستند و همه قسم باید اظهار تشکر از این قسم سردارها بشود - مجلس یکساعت و نیم از شب گذشته ختم شد.

جلسه ۱۸۱
صورت مشروح روز شنبه ۲۳ شهر ذی القعدة الحرام
مجلس یکساعت و نیم قبل از غروب آفتاب در تحت ریاست آقای ذکاالملک تشکیل شد صورت مجلس روز پنجشنبه را آقای معاضدالملک قرائت نمود غائبین جلسه قبل:

حاج فاتح الملک - سیدناظر اعظم - بدون اجازه غائب حاج وکیل الرغایا با اجازه غائب - آقا حاج سید نصرالله - متین السلطنه - آقا میرزا ابراهیم خان - آقا میرزا مرتضی قلیخان مستشار الدوله - ممتاز الدوله - وحید الملک - معاضد السلطنه - معزز الملک - آقا سید حسین اردبیلی - افتخار الواعظین - آدینه محمدخان -

دهخدا - لواء الدوله بموقع حاضر نشدند و وکیل التجار مریض بودند.

رئیس - در باب صورت مجلس ملاحظاتی اگر هست بفرمائید.

معزز الملک - در صورت مجلس بنده و یک عده دیگری را نوشته اند که بموقع مقر حاضر نشدند اندو آنچه راجع است به شخص بنده این است که مخصوصاً روز پنجشنبه بنده یکساعت و نیم در اطاق تقشیر بودم نمی دانم چه شد که اینطور اشتباه شده است هجرت اینک وقتیکه من آمدم از هیئت رئیس هیچکس حاضر نشده بود از این ترتیب معلوم میشود که بکفاده کلی که مراعات شود مجری نیست.

رئیس - آنهایی هم که از هیئت رئیس دیر آمده اند نوشته شده است.

آقامیرزا مرتضی قلیخان - اینجا نوشته اند جزو غائبین سر وقت آقای حاج سید نصرالله و آقای متین السلطنه و آقای میرزا ابراهیمخان و بنده را نوشته اند در صورتیکه آن روز هر چهار نفرمان حاضر بودیم و رفته بودیم برای انجام کاریکه بجهت خود مجلس بود و در خدمت خود آقای رئیس مراجعت کردیم معذالک ما را نیساعت غائب نوشته اند خوب است این مطالب را از روی تحقیق رسیدگی نمایند که اشخاصی که با اجازه و بجهت کار مخصوص مجلس میروند جزو غائبین بی اجازه محسوب ندارند.

آقا سید حسین اردبیلی - بنده مدتی قبل از تشکیل مجلس حاضر بودم معذالک نوشته اند که بموقع مقر حاضر نشدم.

ارباب کیخسرو - اینکه آقایان میفرمایند که با اجازه غائب بودند بنده خود هم اطلاع دارم ولی وقتی صورت حضور و غیاب از اداره مباشرت بهیئت رئیس میرود خوب است هیئت رئیس ملاحظاتی خودشان را بکنند و اشخاصی را که با اجازه بوده اند بنویسند که از این باب ایرادی بر اداره مباشرت متوجه نباشد.

(در این موقع کابینه وزراء آمدند)

افتخار الواعظین - بنده بجهت درجات نمره (۷) روزنامه برق از آقای رئیس الوزرا چند روز قبل استیحاحی کردم حالا امر روز روزنامه ایران تو می خوانم که از طرف وزارت عدلیه ایشان جانب به معاکه شده اند و در وقتی که از طرف اداره مدعی - العمومی با ایشان مشغول معاکه بوده اند ایشان بعضی چیزها اظهار داشته اند من جمله گفته اند روح ملت ایران از شما خبر ندارد و هیئت جامعه ایرانیان چگونه می توانند شمارا وکیل بدانند؟ - بنده می خواهم اینجا بایک صدای رسای بلند عرض کنم که هموم ایرانیان و تمام داخله و خارجه بدانند که روزنامه برق عیارت از یک اداره نیست که چند مغیور مدیر و دبیر آنجا نشسته باشند و افکار عامه ملت ایران را در آنجا درج کنند بلکه اداره روزنامه برق عبارت از یک جوان هیجده ساله است که آنجای نشیند و بر حسب افکار خودش که معال باغراض است که بنده

می توانم ثابت کنم بر میدارد این مطلب را می نویسند دیگر اینکه اینجا می نویسند که می گویند وکلای درست کرده اند و مجلس ترتیب داده اند بنده معنی این را نمی دانم که مقصود چیست و راجع به کیست اگر مقصودش این است که ملت ایران بعد از چهارده ماه زنجیر خود فدا گردن و جان و مال و کلای انتخاب نموده اند و مجلس شورای ملی افتتاح کردند که این ترتیب عین طریقه دنیا است که هیئت جمع شده و وکلای انتخاب میشوند و منتخبین مجتمع شده مجلس شورای ملی را افتتاح مینمایند و اگر مرادشان از این «وکلای درست کردن» جمع دیگری است که نشسته اند و وکیل انتخاب کرده اند و مجلس تشکیل نمودند که آن را هم خوب است ما بفهمیم و بنده عرض میکنم وقتی یک اعتبار نامه و کبلی بیاید اینجا میروند شعبه با بودن آن اعتبار نامه شبه اسماً وارد مذاکره در آن اعتبار نامه نمیشود مگر پس از اینکه صورت مجلس انتخابات آن ولایت را بتوسط وزارت داخله بخوانند و انتخابات را جلو بگذارند و بعد از آنی که قانون انتخابات را ماده بماده مطالعه کرد و آن انتخاب و اعتبار را شورای ملی در منتهای صحت دید رایورت میدهد و مجلس صحت انتخاب و نمایندگی آن وکیل را تصدیق مینماید پس از آنکه مجلس شورای ملی درباره انتخابات اینقدر سخت گیری بکنند بنده می خواهم بدانم یک بچه هفده ساله چطور در محکمه می نشیند و میگوید روح ملت ایران از وکالت شما خبر ندارد و محکمه هم می شود بنده منتظرم به بیتم اقدامات هیئت وزرا درباره ادبیت و وزارت عدلیه و معاکم عدلیه در او چه معاکه خواهند کرد و اگر بعضی از رفقای او با او هم دست هستند و در وقت معاکه می آیند در محکمه و با او همراهی میکنند و این بوشرفی را که نسبت بمقام ملت ایران کرده اند محکمه توانست جبران کند و توانست او را محکوم قرار بدهند بنده هم ساکت خواهم شد و اگر محکوم نشد و محکمه نتوانست ثابت کند که انتخاب نمایندگان بربک شکل غیر قانونی نبوده است تکلیف خودمان را خواهیم دانست و بنده الان از کابینه وزرا سئوال میکنم که کی حاضر میشوند برای جواب استیحاح.

وزیر عدلیه - در این قضیه روزنامه برق بقدریکه آقایان وکلای متأسفند وزرا بیشتر متأسفند و در فکر اقدامات و انجام مقصود هستند و لکن مسلم است که وزارت عدلیه و معاکم ناچار است که بترتیب قانونی وارد معاکه شود و در اول ساعتی که این مسئله را اظهار و پیشنهاد کردند در هیئت وزرا مذاکره شد و از طرف وزارت معارف و علوم و اداره مدعی العموم هم اظهار کردند بالخصوص خود بنده که آنست که در تلگراف افغانه در خدمت آقایان وزراء بودم معاون مدعی العموم را خواستم و تا کیدیات لازمه کردیم در این باب بدون فوت وقت اقدامات مجدانه خودشان را بکنند و مطابق قانون انطباعات معاکه را بانجام رسانند آنها هم مشغول معاکه شدند بانکار امروز هم بالخصوص صبحی که بنده بعد از رتقم بر سیدم چون یک چیزی شنیده بودم که گفتند بعضی ها بطور نامناسبی رفتار کرده اند

مخصوصاً هم معاون اداره مدعی العموم و هم رئیس محکمه وهم منتشر را خواستم و تا کیدات کردم که ناچار در بنامش بدم فوت وقت و بدون اینکه از راهایت قانون انطباعات و ترتیب در فرای فرود گذشت نمایان با کمال سختی او را محاکمه کرده و در ظرف امروز و فردا انجام بدهند و حتی پینمه گفتند که رئیس محکمه ناخوش است و قرار بیکشیه گذاشته اند بده تا کید کردم که رئیس محکمه بالفرض که ناخوش شده یکی دیگر از رؤسای آنجا را مینم بکنند که در ظرف این یک هفته ابتکار تمام شود و چنانچه عرض کردم همان حالتی که برای آقایان و کلا هست و از این مسئله متأسفند هیئت وزراء پیش از آن متأسفند ولی این کار را یا باید بترتیب قانونی انجام داد یا اینکه خود بنده که وزیر عدلیه هستم بگویم بروید ببینید اگر اینطور باشد که باید در مجلس شورا بگوئید که چیزی ندارم .

[گفته شد کسی این را نگوید]

پس اگر اینطور نیست که باید بترتیبی که در قانون مقرر است عمل شود این کار بانجام رسد و چنانچه اظهار کردم بیمنی از آقایان و کلا که محکمه علنی است در کمال صحت می توانند بکنند را آنجا بفرستند و از طرف آقایان روزنامه نویسیها هم فرستاده بودند که مذاکراتی را که میشود بنویسند بنده هم مراقب هستم که اگر نواقصی باشد فروگذار نشود و اگر لازم بدانند چون محاکمه علنی است ممکن است بکنند و در آنجا بگذارند که نقیض بکنند و اگر دیدند که واقف طرف گیری یا ملاحظه یا فروگذاری میشود جلوگیری بکنند و الا این یک امری نیست که بتوانند هیئت وزراء یا وزارت عدلیه یا یک هیئتی که برای رسیدگی باین کار مینم شده اند و در این کار خودداری کنند برای اینکه اگر یک امری واقع شود که بمجلس شورای ملی بر بخورد ناچار تمام ایران بر خورده است لکن بترتیب قانونی باید بگذرد و البته قانونی را که در این باب بمجلس شورای ملی وضع نموده خودشان مجری خواهند داشت و بنده باندازهای که بتوانم نخواهم گذاشت در اینباب فرو گذاری بشود نهایت اهتمام را دارم و اطمینان میدهم و امیدوارم که قریباً نتیجه آنرا بمعرض مجلس برسانم .

مناسد دیگری بروز کنده
 ادبی تحت الارض و بعضی ناز و او شاک ان یکون لاهضام این است که اگر یک نفری جلو گیری نشود اسباب زحمت خواهد شد اما در باب محاکمه این شخص بنده محاکمه او را قانونی نمیدانم که این مدیر است باسر دبیر است اگر مدیر است در قانون انطباعات کجا نوشته شده است که مدیر میتواند هیجده ساله باشد خود این سیدضیاء که روزنامه بنویسد وزیرش مینویسد مدیر مسئول سیدضیاء اصلاً نباید مدیر مسئول واقع شود برای اینکه من مدیر روزنامه را در قانون انطباعات سی ساله مینم کند و کمتر از آن سن کسی نمیتواند مدیر مسئول باشد علاوه بر این روزنامه نویسیها که توهین به هیئت دولت می کنند خودشان محکوم هستند دیگر محاکمه نمیدانم برای چه بوده است مثلاً در قانون اسلام اگر کسی العباد بالله به پیغمبر بد بگوید یا مکر احکام ضروری شود کافر است دیگر محاکمه ندارد اینجام پس از آنکه یک نفری صریح به هیئت رسمی دولت به پشت جامه دهنده ملت توهین کند بدون جواز قانون و بدون اینکه قانون بنا اجازه داده باشد که روهی کافد بنویسد و چاپ کند و بعد از آن یا کمال هتاک بیاید در یک مقام رسمی که وزارت عدلیه است این قسم کلمات را بگوید دیگر همچو آدمی محاکمه لازم ندارد و نمیدانم آقای وزیر چه ترتیبی را میخواهند مراعات بکنند که شروع محاکمه او کرده اند بنده عرض میکنم یک نفر جوان هیجده ساله اولاً نباید مدیر واقع شود و بنا بر روزنامه بنویسد خواه این کار یک جزائی داشت که اگر مجرامی باشد با آنجاها نمی کشید و این قسم مفاسد بر آن مرتب نمیشد و حالا هم چنانچه عرض کردم با وجود این عبارتیک بنده در روزنامه (ایران نو) دیدم و او راستحق مجازات میدانم و هیچ محتاج به محاکمه جدید و تازه نیست و وزارت عدلیه باید اهمیت ندهد یک همچو چیزی که اگر جلو گیری نشود شاید کلی شود و الا مجلس شورای ملی همی بی یک چیز حزبی که از یک بچه (۱۸) ساله که شاید تصور در نقش باشد صادر نمیشود میدهد .

آقای میرزا ابراهیم خان - بنده واقفا از طرف تمام مطبوعات دنیای متمدن اظهار شرمندگی میکنم از مطبوعات ایران و از این بدبختی که دچار ملت ایران شده است از اثر فم این نگارنده گانی که به پیروچه من الوجوه رعایات مناسبات روحانی و حقوق ملی و اساسی یک مملکتی را میکنند و باز میخواهم در این مقام مقدس اظهار تأسف کنم از اینکه آن تمامیتی را که منتظر هستیم برای هیئت محترم کابینه درجه حالتی باید مشاهده بکنیم که در یک موقعیکه حقوق ثابت یک ملت در مقام تزلزل باشد که در موقع آن اثریکه تاکنون تمام اهل این مملکت و عقلای این مملکت منتظر بودند از نتایج روز نامجات دیده باشند بدبختانه سوه اثر کرده و به پیروچه من الوجوه آن روشن شدن افکار عامه آن ترفی مملکت آن پیشرفت اساسی تجدید و تمالی که بایستی از آثار فم این نگارنده گان مترتب شده باشد به پیروچه من الوجوه ندیدیم برعکس یک اثرات بدی را مشاهده کرده چهار ضرر های فوق العاده شدیم حالا به پیروچه نمی خواستیم بر کردم و مراجعه کنم بآن عبارت زشت ناگواریکه با آن

قلمهای شکسته روی آن روههای سفید روشن گذاشته شده و اسباب رنجش خاطر نمایانند گان محترم شده است زیرا که همه آقایان دیده اند و خود آقای وزیر عدلیه هم اظهار تأسف میکنند دیگر لازم نیست که بنده بر کردم و عرض کنم که چه بوده و چه شده است اما در موضوع فرمایشات آقای وزیر عدلیه که می فرمایند ماسی خواهیم بطریق قانونی داخل محاکمه گردیده باشیم بنده عرض میکنم که امروز هیچ قانونی برای ما اصیلتر از اصول قانون اساسی نیست پس از قانون اساسی مواد قوانین که از این مجلس مقدس گذشته و به امضای پادشاه عصر هم رسیده است و چیزی را که ما باید رعایت کنیم همین ها است اصل دهم قانون اساسی ما اینطور می گوید که غیر از مواقع ارتکاب جنحه و جنایات و تقصیرات قلمه هیچ کسی را نمیتوان فوراً دستگیر کرد مگر یک حکم کتبی رئیس محکمه عدلیه بر طبق قانون و در آن صورت نیز باید گناه مقصر فوراً بامتنهی در ظرف ۲۴ ساعت به او اعلام و احوال شود یعنی در موقع ارتکاب جنحه و جنایات و تقصیرات می توان فوراً کسی را دستگیر کرد و محاکمه عدلیه است این قسم کلمات را بگوید دیگر همچو آدمی محاکمه لازم ندارد و نمیدانم آقای وزیر چه ترتیبی را میخواهند مراعات بکنند که شروع محاکمه او کرده اند بنده عرض میکنم یک نفر جوان هیجده ساله اولاً نباید مدیر واقع شود و بنا بر روزنامه بنویسد خواه این کار یک جزائی داشت که اگر مجرامی باشد با آنجاها نمی کشید و این قسم مفاسد بر آن مرتب نمیشد و حالا هم چنانچه عرض کردم با وجود این عبارتیک بنده در روزنامه (ایران نو) دیدم و او راستحق مجازات میدانم و هیچ محتاج به محاکمه جدید و تازه نیست و وزارت عدلیه باید اهمیت ندهد یک همچو چیزی که اگر جلو گیری نشود شاید کلی شود و الا مجلس شورای ملی همی بی یک چیز حزبی که از یک بچه (۱۸) ساله که شاید تصور در نقش باشد صادر نمیشود میدهد .

شهادت می خواهم از مستمین که بفرمایند چه مقاله ایست از این مقاله مجمل تر چگونه می توان با وجود ثبت اوراق و دفاتر اداره مباشرت که بیش از سه هزار و شصده هفتصد تومان خرج نشده است بردارد بنویسد شش هزار هفت هزار تومان خرج شده است چگونه میشود چهار عراده توبی را که مجاهدین در موقع فتح آوردند اینجا خود مرده خواهش کردند که این توبیها برای نمایش در مجلس باشد بنویسد که مجلس توبیخانه و قورخانه بنا کرده است بنده سؤال میکنم که چگونه میشود این را قبول کرد و خجالت میکنم از اینکه مکرر کنم چیز هائیرا هم که بنده نوشته است این ماده میگوید صاحب یک چنین مجده ولاتی از یکماه الی یکسال باید حبس باشد در ماده دیگر میگوید مقالات مغرضه بذهب و عقیده اسلامی هر کس در روزنامه یا اوراق دیگر درج کند از ده تومان الی سبصد تومان مجانی دادنی خواهد بود روزنامه پاورته مذکور اگر مستمر باشد از یکماه الی سه سال توقیف خواهد شد پس ما باید منتظر شویم که العباد بالله بشکرت یک العبادی بقوات مقدسه به اولیاء طاهرین صلوات الله علیهم اجمعین بنویسند آنوقت ما بگوئیم اینها مغرض است به اخلاق و عادات اسلامی وقتی که بردارند مقالاتی را که بوجوب این مواد و اصول قانون اساسی که بحضور مبارک عرض کردم بنده به پیروچه من الوجوه لازم نمیدانم که در حق نویسنده یک چنین لایحه محاکمه شود و کمال قصور را با حرمتر هر چه تمامتر نسبت میدهم بآن نظرها که یک همچو شخصی را مطلق بگذارد نا اینکه برای خودش یک آزادی خبیثه تهیه کند و آنها را در محاکمه دور خود جمع کند و بخواهد که بعضیها و حقه بازی توهین از مقامات عالی کرده و در این موضوع غیبت میدانم که عرض میکنم حضور آقای وزیر عدلیه که رؤسای محاکمه عدلیه ما آن طوریکه باید احترام مقام محکمه را موقع محاکمه نگاهدارند نگاه میدارند و آنطوریکه باید مراعات کنند و مراتب اشخاصی که جزء نامشایعی و جزو منصفین هستند نمی باشند هر کس را که از هر اراضی بیرون بیاید راه میدهند و هر بی ادبی را در آنجا میگذرانند همین محکمه است که اگر ترفی بنا شود در مقام یک نفر وکیل یا یک نفر وزیر حکم خواهد داد

وزیر عدلیه - بنده امیدوارم که اینها کراتی را که میکنم در این موضوع دایل دفاع روزنامه برق نباشد اما چون ناچارم بعضی مسائل را جواب عرض کنم این است که باز عرض میکنم اگر چه آقای حاجی سید ابراهیم فرمودند متأسف نیستم لکن بنده عرض میکنم که متأسفم و عرض میکنم که وزارت عدلیه غیر از اداره نظایه است نظایه میتواند بکنند را بگیرد حبس کند و بعد اطلاع بدهد که رسیدگی کنند لکن وزارت عدلیه یک اداره قانونی است اگر میخواهد عدلیه را عدلیه یک اداره قانونی است نزد عدلیه وزیر و وکیل و غیر ایشان تفاوتی ندارد و حالا اگر میفرمایند که محاکمه نشود الا بنفرمائید و برای بنده که فوراً بنده او را حبس کنند و اگر شما وکلای مجلس قانع میشوید باینکه روزنامه برق توقیف شود که آن هم اهمیتی ندارد اما بنده تصور میکنم که باین قدر بر قانون نیستید و میخواهید که این یک مجازاتی بشود این حکم را باید دفاع کی کند بنده حکم میکنم

که ناضی نیستم که آنوقت خواهند گفت استبداد شد تفاوت نمیکند استبداد در هر موضوعی استبداد است و صدای مردم بلند خواهد شد پس برای اینکه خطا و خیانت او را ثابت کرده باشند جز اینکه محاکمه کنند بعد بمجازات برسد چاره ندارد حالا اگر این را میخواهد بیخود نمایند بگوئید بکنند اگر مقصودتان این است که بنده بکنم و وزیر عدلیه هستم و کار وزیر عدلیه نظارت است باید مراقب باشم و به بینم و تا حالا اگر غلطی واقع شد جبران کنم و الا اینکه کاریکه ناتمام است بخواهم اقدام کنم از وظیفه بنده خارج است و تمام تصدیق خواهم فرمود خارج است ولی از مجازات قانونی ارمیح فرو گذار نمیکم و مجازات قانونی او فقط این نیست که بگویند روزنامه (برق) را بنویسد بلکه مجازات او این است که محکوم بجرم و محسوس شود بآن ترتیبیاتی که در قانون انطباعات برای نوشتن یکچه مقاله سوتی نسبت بیک همچو مقام مقدس مقرر است و این جز بمحاکمه چاره دیگر ندارد و امیدوارم که این نتیجه هم حاصل شود و تمام آقایان هم واقفاً استرضایشان حاصل شود یعنی استرضای آقایان در واقع استرضای تمام ملت ایران است برای اینکه وقتی که سکتای بمجلس بر بخورد بنام ملت ایران خورده است و این ترتیب هم طوری نیست که فرو گذار شده باشد یا قابل فرو گذار شدن باشد آیا این راهم نباید گفت که نباید محاکمه کرد بنده نمی فهمم اگر نباید محاکمه کرد که آن کار نظایه است اگر باید محاکمه کرد که مشغولند و نتیجه مطلوب هم حاصل خواهد شد و مراقب هم هستم که فرو گذاری نشود چنانچه عرض کردم در باب فی الجمله رفتار ناشایستی که شده بود امروز صبح شنیدم مخصوصاً فرستادم و خواستم در کمال شدت مواخذه و تأکید کردم که مراقب باشند بی ترتیبی در آنجا واقع نشود اما در باب خود وزارت عدلیه که حالا مذکور فرموده آن را بنده خیلی عرض دارم که امروز چون وقت کم است و مطالب دیگری هم هست آن عرض خودم را بعد عرض میکنم وزارت عدلیه با این ترتیبیاتی که دارد قابل کمال دقت است و بنده عرض میکنم و گزارش هم نیست که اگر اوقات این مجلس تا بحال فقط صرف ترتیب و تدوین قوانین وزارت عدلیه و تکمیل نواقص میشد باز مجلس کار فوق العاده نکرده بود چطور می توانید شما از یک عدلیه شما که نه یک نظامنامه داخلی دارد نه یک قوانین مینم و ترتیب مسلمه دارد چند نفری در آنجا نشسته اند قوانین و ترتیب مینم و بدون یک محاکمه محاکمه میکنند اگر انسان بخواهد بآنها بگوید راه کار اینطور نیست باید یک قراری داد شاید فریاد و اقانوا بلند شود که وزیر عدلیه می خواهد این را بردارد در سورتیکه هیچکدام از آنها نیست و کار را هم اینقدر نباید راجع باشغاص کرد باید راجع کرد بنواقص نداشتن قانون شما کدام قانون را در این مدت بوزارت عدلیه داده اید فقط یک چند قانونی که مشیرالدوله در زمان وزارت خودشان چاپ کرده اند و بطور موقتی در دست مردم است لکن در آن هم بقدری تسخ کرده اند و تصرفات نموده اند که شاید بعضی از آن باقی باشد و بنده با عرض میکنم و جلب میکنم نظر نمایندگان محترم را باینکه

اگر صدمات ملت خودتان را می خواهید چاره ندادید مگر اینکه توجه کنید باصلاحات وزارت عدلیه و ترتیب قوانین آن وزارتخانه و الا الان صریح شما عرض میکنم که عدلیه شما خراب است عدلیه شما محاکم ندارد عدلیه شما اداراتش تا صبیح است عدلیه شما حالش معلوم نیست این راه هم تصور نکنید که اینها راجع باشغاص است خیر راجع باشغاص نیست اگر با این ترتیب یک دست دیگری را هم بیارید همین است باید قواعد آنرا درست کرد قوانین آنرا مرتب نمود تا بتوان نتیجه ای را که منتظرید بدست آورد و الا اینها منجر می شود بقتل از این اساس و بدبختانه نه این تفرعامه از اوضاع عدلیه رفته رفته راجع می شود بمجلس شورای ملی برای اینکه این مشروطیت یک ظاهری دارد آن مجلس است و یک باطنی دارد که وزارت عدلیه است و وقتی که نفرت از عدلیه حاصل شد از مجلس بلکه از تمام ادارات نفرت حاصل خواهد شد و بنده عیالاً چیزی را که در آنجا لازم دیدم که فوراً باید تشکیل شود این بود که مجلس در همانجا تشکیل دادم بجهت ترتیب نظامنامه داخلی و وصول محاکمه و بعضی پروگرام هائیکه لازم است بجهت تشکیل محاکم و آنرا هم بطور موقت تا وقتی که قانون دائمی آن از مجلس شورای ملی بگذرد و حالا یک چندی است که مشغولیم و در مجلسی که چند نفر از علماء و چند نفر اشخاص که بصیر و عالم بترتیبات اداری هستند هفته سه روز در آنخصوص مذاکره میکنم بلکه یک دستور العمل موقتی برای وزارت عدلیه ترتیب داده باشیم ولیکن بایستی مجلس شورای ملی چنانچه بعضی از آقایان هم جدا گانه عرض کردم که مجلس بکنند از قضاوت نفر از اشخاص قانون دان جدیدمان را که تصویب بکنند و بنفر هم از مجلس شورای ملی که صاحب درد جنبه باشند که بنشینند و بترتیب و درش بدهند قوانینی را که لازم و متناسب ترتیبات مشروع باشد تا چند روز دیگر مرتب کنیم و در وقت بعدیم تا بترتیب قوانین دائمی آن از مجلس بگذرد که در واقع ورزشش از آنجا بشود و اگر بخواهند که این کلمه راهم با وزیر عدلیه نکنند مختارند ولی عرض می کنم که بواسطه این مشروطیت الا یک اسباب آسایش باید برای عموم فراهم شده باشد اگر یک کسی یک کاسبی داشته باشد و اسسش را بگذارد اساس باید از او توقع هم قسم کاری را داشته باشد که اسمش اساس است پس اگر آسایش عموم را می خواهید بایستی واقفاً این عدلیه را بسازید قانونش دست شماست بترتیب دست دولت است باید باتفاق هم دیگر کار کرد و الا این عدلیه عدلیه نیست که شما بنده بتوانیم از آن روفسیدی داشته باشیم .

آریاب کیخسرو - اولاً در جواب آقای وزیر عدلیه عرض میکنم بهتر آن بود نواقص قانونی وزارت عدلیه را که در اینجا بر بیان فرمودند بصورت لایحه قانونی نوشته از نظر هیئت وزراء گذرانده بمجلس پیشنهاد کنند نامجلس در آن باب مشاوره نموده صورت قانونی دهد و همچنان اگر وزیر عدلیه نظام نامه داخلی ندارد تصور از خود وزراء است .

تاها در مسئله روزنامه برق اگر چه در دو نمره آن خطاب بیننده بود ولی چون در ضمن آن خطابه ایرادی بیننده وارد نبود و ضمناً هم نزد خدا و وجدان خود رولت و رسد هستم که بقدر قوه خود نسبت باین اساس مقدس و ملت در دل سوزی و خستهکنندگی فرد گذاشتی نکرده ام بهیچوجه خود را طرف اعتراض برق و غیره نمی دانم چنانکه در جواب رئیس اداره مدعی الموم هم اظهار داشتیم ابتدا از ایات بنده در محکمه نگارنده برق راطرف معارضه فرار ننهدم و از آقایان نمایندگان هم استمداء دارم هر ایرادی می خواهم در روزنامه برق وارد بیاورند خارج از آن نظر باشد که آن روز نامه نسبت بمن چیزی نوشته است یکی اینکه آقای وزیر عدلیه اظهار داشتند باید قانوناً محاکمه شود و نباید نمایندگان تقاضای محکومیت خارج از قانون نمایند مسلم است هیچکجا هیچ نماینده ای که خود مقنن قانون است رضای نیشود و اجازه نمی دهد که ذره ای مخالف قانون با احدی رفتار شود ولی نظر آقایان نمایندگان بر آنست که معاکمه قانونی با هیاهو خیلی منافات دارد و نباید یک نفر که در محکمه بجهت معاکمه حاضر می شود جمع می هوا و خود را حاضر نماید که معاکمه را ببلوغ و بعضی حرکات غیر قاعده نماید اگر حکمه نمی تواند از این بی قاعده گیها جلوگیری بکند خوب است از اول اینطور اشخاص را راه نداد و الا جاوگیری کند که امور از جاده نظم و مسامت خارج نشود و ضمناً هم نامیشود وزارت عدلیه مقرر دارند تعین کنده این اشخاصی که هیاهو کرده اند کجا بوده و چه مقصود داشته اند از ایات لازم مسامحت در حفظ قانون و صحت محاکمه هم چون آقای وزیر عدلیه در اینجا صریحاً متهم شدند که غفلت و مسامحه و اغماض نشود بهتر این است علی العجله مطلب در اینجا ختم شده نمایندگان منتظر نتیجه باشند.

وزیر عدلیه - در مسئله اولی که فرمودند در خصوص قوانین معاد از اینکه نوشتند و از نظر هیئت وزراء گذشت باید بمجلس شورای ملی بیاید لازم است عرض کنم که قوانین وزارت عدلیه راجع بکابینه و وزراء نیست راجع بهمان وزارت خانه و مجلس شورای ملی است و البته بصیرت دارند باین مسئله که خیلی قوانین از وزارت عدلیه بمجلس شورا فرستاده شده است و هنوز نگذشته است حالا اگر آقایان میل دارند بنده فردا یا اینکه می دانم این قوانین که تا بحال آمده است نگذشته است سایر قوانین را هم بفرستم ولی بشرط اینکه بفرمایند تا چند روز دیگر می توانند بنده بدهند و الا اینکه پیش نهاد شده است بعد از آنی که گذشت سایرین را میفرستم اما در باب رفتار در این شخص که فرمودند بنده شاید نمیخواهم حساسه بخوانم ولی همینقدر عرض میکنم به اندازه ای که هست باین نواقص شاید در بعضی جزئیات هم غفلت نشود و بنده هم امروز مخصوصاً قهغن کردم و گفتیم که چند نفر از ما در محکمه بگذارند و اینها که میخواهند بیایند و بنشینند آزادند بطور معقولیت بدون اینکه حرکت بیقاعده بکنند می توانند حاضر شوند و الا بواسطه زاندارم و قوه که در آنجا است مخالفت کنند و نگذارند که حرکت خلاف قاعده واقع شده و امروز بالنحوص تحقیق کردم که در باب آن اشخاصی که بر روز گنند که در آنجا هیاهو کرده بودند که چه اشخاصی بودند که این در خود محکمه واقع

نشده است وقتیکه خواسته اند بروند در دلان بك همه کرده بودند نه اینکه در محکمه بوده باشد و بطوریکه عرض کردم سیردم که من بعد زاندارم بگذارند و مرافق شوند که حرکتی واقع نشود حالا این اشخاص کی میاید اند و عرض آنجا چه بوده است و خیال سونی داشتند یا نداشتند البته دنبال میشود و تقنیش میکنند که معلوم شود.

دکتر علیخان - بنده فقط میخواستم سئوال کنم که این مذاکراتی که شد چه بود سئوال بود یا استیضاح اگر استیضاح بود که دنباله آن باید معلوم شود اگر سئوال بود که باین مفصلی نمیشود ترتیبش این نبود.

رئیس - حالا بعد از آنی که آقای وزیر عدلیه وعده دادند که اهتمام بکنند دیگر در این خصوص مذاکرات را ختم میکنیم.

آقا شیخ غلامحسین - چند روز قبل بنده شنیدم که آقای وزیر جنگ اجازه داده اند به اداره ترافیک که مزارع بر عهده ترافیکی که هست افزوده شود یا بعد نفر سوار و ناصد نفر بیاید این مطلب را خواستم از آقای وزیر جنگ سئوال کنم که صحیح است یا خیر.

وزیر جنگ - این چیزی را که آشنایان بنده بکنند بکلی تکذیب میکنم که بهیچوجه من اجازه در وزارت جنگ در این باب هیچگونه مذاکره نشده است و هرگز وزارت جنگ یکمده باین زیادی را بر سوار بافراق یا زاندارم با هر چه باشد بدون تصویب هیئت وزراء یا فرستادن به کمیسیون نظام مجلس مقدس تصویب نمیکند و بکلی خلاف است ولی نمیدانم بچه ملاحظه است که این چیز بی اصل را در شهر شایع کرده اند.

آقا شیخ غلامحسین - بنده چون وزارت جنگ اینطور جواب دادند قانع شدم ولی خاطر ایشان را متوجه میکنم باینکه تصویب بودجه وزارت جنگ راجع است بمجلس شورای ملی و اگر باید این صده اضافه شود باید با اطلاع مجلس شورای ملی باشد.

وزیر جنگ - عرض کردم که بدون اطلاع کمیسیون نظام مجلس وزارت جنگ نمیتواند همچو چیزی را تصویب کند.

رئیس - آقای لسان الحکماء سئوالی از وزارت جنگ داشته بفرمائید.

لسان الحکماء - چندی قبل در کمیسیون نظام آقای ضرفام السلطنه هر ایضی نوشته بودند به مجلس مقدس که در مجلس بکمیسیون رجوع شده بود و یک مسئله بود که مشروطه آنرا حل کرده بود و کمیسیون نظام هم مذاقه کرد و تقریباً راپورت آنرا هم میتوانم عرض کنم که خاطر آقای وزیر جنگ مسبوق باشد.

راپورت کمیسیون نظام بتاريخ ۵ شهر صفر ۱۳۲۸ اولاً حقوق گذشته سوارهای ضرفام السلطنه از فرم محرم باقی است چنانچه تا همان تاریخ پرداخته بهمان ترتیب از غرم محرم تا کنون هم بپردازند تا با چون در شهر گذشته عده آن سوارها درم

ماه تغییر داشته و از قرار اظهار وزارت جنگ عده سواران مذکور فعلاً معین نیست.

وزیر جنگ - من بعد از آنکه سئوال کردم سیردم که من بعد زاندارم بگذارند و مرافق شوند که حرکتی واقع نشود حالا این اشخاص کی میاید اند و عرض آنجا چه بوده است و خیال سونی داشتند یا نداشتند البته دنبال میشود و تقنیش میکنند که معلوم شود.

وزیر جنگ - در مسئله سوار های آقای ضرفام السلطنه چون که سابقه داشته است یک عده سوار ی ابوالقاسم خان پسر ضرفام السلطنه داشته که او را مأمور بزنجان کرده اند در وقتیکه بزنجان رفته است یک حقوقی داشته است مثل سایر سوارهای بختیاری مرتباً گرفته اند و بعد از اینکه آنجا رسیده است وزارت جنگ سابق دیده است که (۵۴) نفر عده اش حالا درست در نظر نیست باید دید در دفتر وزارت جنگ سابق دیده است که (۵۴) بالانست سوار داشت و این مسئله هم معلوم شد و از آن بیعت موافق آن سال برایش حواله صادر شد یکی دو ماهش را هم من امضاء کردم و این مسئله چند روز قبل از این در هیئت وزراء مطرح مذاکره شد که کلیه کار ضرفام السلطنه را چه باید کرد چون یک عده سوار ی هم پسر دیگرش تازه آورده است و خودشان می گفتند (۱۷۰) نفر است در هیئت وزراء این طور تصویب شد که باسم ضرفام السلطنه صد سوار وزارت جنگ قبول کنند که پنجاه نفر باسم ابوالقاسم خان پسرش و پنجاه نفر باسم علیرضاخان پسر دیگرش این عده را هیئت کتبا امضاء کرده اند مطابق آنچه ضرفام السلطنه ابلاغ کرده اند که این عده سوار از شما قبول می شود و سان این عده هم یک ترتیبی دارد که با سایرین تفاوت دارد بجهت اینکه هیئت قدر کهرؤسای بختیاری آوردند سان دادند آنها را باید قبول کرد برای اینکه آنها خودشان مجاهد بودند و مقدس هستند و اشخاصی میباشد که نمیتوان به آنها نسبتی داد هیئت قدر که خودشان آوردند قبول می کنیم یعنی وزارت جنگهای سابق قبول کرده اند من هم قبول خواهم کرد ولی سان سر باز یک سان دیگر است و سان آنها طور دیگری است یعنی بطوریکه بنده می بینم این قسم است.

لسان الحکماء - بنده میخواستم عرض کنم خوب است آقای وزیر جنگ زودتر اظهارات خودشان را بوضع اجرا بگذارند که اسباب تصدیق خاطر مجلس نباشد و حقوق آنها هم یک ترتیب معینی که مقدور دولت باشد برسد و باز استمداء کنیم که زودتر عقیده خودشان را بوضع اجرا بگذارند تا اسباب گرفتاری نباشد برای اینکه چنانچه شنیده ام یک عده از این سوار ها از کثرت پریشانی و نرسیدن حقوق رفته اند و متحصن شده اند.

وزیر جنگ - عده سوارهای بختیاری ماه تغییر داشته و از قرار اظهار وزارت جنگ عده سواران مذکور فعلاً معین نیست.

وزیر جنگ - من بعد از آنکه سئوال کردم سیردم که من بعد زاندارم بگذارند و مرافق شوند که حرکتی واقع نشود حالا این اشخاص کی میاید اند و عرض آنجا چه بوده است و خیال سونی داشتند یا نداشتند البته دنبال میشود و تقنیش میکنند که معلوم شود.

معلوم است و همیشه معلوم بوده است فقط همین عده سوار ضرفام السلطنه یک قدری پیچیدگی داشت ارم معلوم و مصرح شد و چند روز قبل از این هیئت وزرا نوشت و در دفتر وزارت جنگ ضبط شد بضرغام السلطنه ابلاغ کرد حتی اینکه خیال دارم یک عده از آن را تقریباً چهل پنجاه نفر آنها را بفرستم با ستر آباد و سایر سوار های بختیاری هم هم معلوم است و همیشه سان میدادند و عده شان هم از قراریکه اخیراً هیئت وزرای سابق قبل از کابینه معین کرده بودند (۷۰۰) نفر پیاده و (۸۰) نفر سوار است و این هم کتبی نبود باز بنده از هیئت وزراء این را کتبا خواستم که این در دفتر وزارت جنگ ثبت است هیئت وزرا هم آنرا کتبا پذیرفتند در وزارت جنگ ضبط شد قرار هم شد که مرتباً به آنها جیره بدهند آنها هم همین طور قبول کرده اند فقط در باب پیاده اش اظهاری کرده اند که ما تیبی توایم بدیم و میانه وزارت جنگ با آن ها مذاکره است یعنی هنوز قطع نشده است که آیا عوض این دوست تقریباً در بیاد آوریم و الا عده شان خیلی صحیح معین است و جیره شان را هم سرتیام بگیرند حتی اینکه جیره دو ماه قبل شان را من خودم حواله و امضاء کردم که از وزارت مالبه بگیرند.

آقای میرزا احمد - بر حسب اجازه خصوصی و عمومی که داریم بکنند از صاحب منصبان روسی فزاق های ایرانی را در تبریز مشق میدهد و در خود تبریز هم معلوم نبوده است که این شخص از طرف دولت ایران آنها را مشق میدهد یا اینکه یک شخص خارجی است اگر وزارت جنگ در این خصوص اطلاعی دارند بفرمایند.

وزیر جنگ - باین شخص (بدیا کونیک) و باصلاح نایب سرهنگ و باور اول است و این در جزء مستخدمین قزاقخانه بود و مشخص شده و (کلنل رئیس بریکاد) او را مأمور کرده است برای عده قزاق های تبریز برای اینکه عده قزاقها شان در تبریز زیاد است باین واسطه او را مأمور کرده است که در آنجا باشد و آنها را مشق بدهد و سرپرستی کند.

آقای میرزا احمد - خود آقای وزیر جنگ در این خصوص اجازه داده اند باینکه محتاج به اجازه وزارت جنگ نبوده است.

وزیر جنگ - قبل از ورود بنده مأمور اینکار بوده است و خود کلنل کرده است.

رئیس - آقای امضاء السلطنه سئوالی داشتید از وزارت جنگ بفرمائید.

معاوضه السلطنه - در چندی قبل اینجا فرار شد یعنی از طرف هیئت وزرا پیشنهاد شد که سی هزار تفنگ خریداری شود - چند نفر هم صاحب منصب برون فرستادند برای دیدن و امتحان کردن تفنگ ها و مبلغ هزار تومان که کسری هم معارج آنها بر آورد شده است و مجلس تصویب کرد ولی بعد از آن معلوم شد که در این باب چه اقدامی کرده اند اگر آقای وزیر جنگ در این خصوص اطلاعی دارند ممکن است بفرمایند مسبوق شویم یکی دیگر هم راجع با اسباب قورخانه است و دیگری است که در انزلی بوده است که در زیر برف و باران خراب میشد و وزارت جنگ شش هزار تومان اعتبار گرفت که آن اسبابها و دیگرها را در بطهران نماید و تا بحال معلوم

نیست که چه کرده اند می خواستم سئوال کنم در اینخصوص اگر اقدامی شده است بفرمائید.

وزیر جنگ - نسبت بمسئله تفنگ فقط آن کافندیکه تصدیق مجلس باشد چهار پنج روز است که ما رسیده است که تصویب کرده بودند یک چند نفری را بفرستید بفرنگ لکن بنده چون بهترین مطالب وزارت جنگ را وجود اسلحه می دانم و غریب هم نیست که امروز در ذخیره هم اسلحه ما خیلی کم است این بود که بعد از ورود بوزارت جنگ تلگرافی کردم بعضرت نایب السلطنه که آنجا به ممتاز السلطنه بپارند که نمونه ای از روی اطلاعاتی که دارند از زهر جایی که ممکن است از فرانسه یا آلمان یا از جاهای دیگر بفرستند یک جوابی اخیراً در این خصوص از حضرت نایب السلطنه رسیده است که شما از مجرای رسمی ممتاز الدوله بگویند که ما این اسلحه که منصوص است این بوده است که وزیر امور خارجه بگوید و موافق ترتیبات امروز قرار بود تلگرافی از وزارت امور خارجه بممتاز السلطنه بشود که موافق تعلیمات وزارت جنگ اقدام بکنند و مقصود ما چنانچه عرض کردم فقط آوردن نمونه بود ولی آنچه عقیده خود بنده است این است که اگر اسلحه می خریم یک عده اسلحه (اکتیو) یعنی یک مقداری از آنها می که امروز دست سر بازهای دول متدنه است بخریم و معتقد نیستم که آن اسلحه هائی که سایر دول آن را دور انداخته اند آنها را ما آنرا بخریم و دلایلی هم دارم که اگر عرض کنم شاید کمیسیون نظام هم متقاعد بشود بنده عقیده ام این است که ملاحظه اوزانی را نباید کرد برای این است که نشونی را که می خواهم فوراً باشد باید از آن اسلحه ای که در دست نظام تمام دنیا است از آنها بگیریم و در این باب هم جداً خیال این کار دارم و اصل تنبیه مطلوبه آن بوده آن آن در کمیسیون جنوب در باب آن مذاکره کردیم و اما در باب قورخانه چند روز قبل یک مقداری و یک اسباب و بعضی چیزهای دیگر آوردند ولی نمیدانم که تمام را دارند یا بعضی از آنها را درست اطلاع نداریم همین قدر راپورت داده اند که اسبابی آوردند که منم قورخانه تحویل بگیرند شاید تحقیق کنیم که همه را آوردند یا بعضی از آنها راه

رئیس - آقای حاج عزالممالک سئوالی داشتید از آقای وزیر جنگ بفرمائید.

حاج عزالممالک - از روز ورود بنده و سایر وکلای عربستان بمجلس چندین سئوال از وزارت جنگ شده و بدبختانه هر چه وعده دادند تمام خالف شد ما نتوانستیم مطمئن شویم که عربستان دارای قشون منظمی خواهد شد از آقای وزیر جنگ حالیه که وائماً نمیتوانم اطمینان داشته باشم که در کارها اقدام خواهند داشت سئوال میکنم که در باب قشون ساخلوی عربستان چه فراری داده اند و کی خواهند فرستاد و در واقع یک چه مسورحه منظمی می دادی یک قشون مرتب نظامی خواهد بود.

وزیر جنگ - ساخلوی عربستان را چنانچه بنده در لرسن حکومت کرده ام و مسبوق خیلی اهمیت میدهد و خیلی مهمتر از بعضی جاهای دیگر میدانم برای اینکه آنجا مثل سایر جاها نیست و

بجهت اینکه بعد از ورود بوزارت جنگ فوراً دو قورخرا خواسته یکی قورخرا و یکی قورخرا و یکی بکشلو که در اطراف قورخرا و خیلی نزدیک اند و مواجب مجلسی شان را هم خواسته اند و این دو روزه آنها را میفرستند وقتی که آمدند در باب بعضی ترتیباتی که با وزیر مالبه است و خودتان مسبوقید که امروز صحبت می کردیم وقتی میتوانم عرض کنم کی حرکت می کنند که وزیر مالبه ما را متقاعد کند و غیر از این هم خیال دیگری کرده ام و آن این است که یک عده سوار از بختیاری در آنجا هست یک عده هم خود فخرالملک تهیه کند برای اینکه علی الحساب یک چیزی داشته باشیم تا اینکه برسیم باینکه سایر تشریفات آنرا مرتب کنیم.

حاج عزالممالک - آن قسمتی را که راجع بوزارت مالبه فرمودند عرض میکنم خود اهالی عربستان حاضرند که از مطالب آنجا تلگرافاً بوزارت جنگ برسانند ولی ما از وزارت جنگ نوع فشون نظامی داریم و نمنا میکنم که قشون نظامی به آنجا بفرستند.

وزیر جنگ - خیلی خوب همین افواجی که آمده اند آنها را برسم علی الحساب در تحت صورت بندی بیاورند و وقتی که لوازمش را تهیه کردند اهمیت ندارد و قورخرا خواسته ام چند قورخرا هم از آذربایجان خواسته ام یعنی از آن افواجی که باید بیاید از آنها بفرستم.

رئیس - آقای عزالممالک سئوالی داشتید از وزارت جنگ بفرمائید.

عزالممالک - سئوال بنده هم راجع بود به «بالانزرف» نایب سرهنگ روسی که در تبریز مشغول مشق دادن قزاقها است اگر چه پیش از بنده این سئوال شد و آقای وزیر جنگ جواب دادند ولی بنده لازم دانستم که پیشتر نظر آقای وزیر جنگ را متوجه به این مطلب کنم فرمودند که برای سرپرستی یک عده قزاق به تبریز رفته اند بنده میخواهم عرض کنم عموماً صاحب منصب هائی که آنجا هستند برای فرافغانی هستند که در طهران میباشد برای این که مرکز آنها طهران است اگر یک عده در ولایات باشند اولاً مأموریت آنها موتبی است و ثانیاً همیشه معمول آنها این بوده است که هر یک عده قزاق یک صاحب منصب ایرانی هم راه داشته باشد چنانکه در آذربایجان هم یک عده قزاق موقتا مأمور هستند مثل سایر نقاط صاحب منصب ایرانی دارند و حالا میخواستم سئوال کنم از آقای وزیر جنگ که آیا قزاقهائی که مأمور آذربایجان هستند دائمی خواهند بود که محتاج قزاقخانه جلال گانه بشوند یا این که موقتا در تحت ریاست صاحب منصبان ایرانی خودشان هستند و مراجعت خواهند کرد چون افرانزی کشیده می شود این سرهنگی که رفته است آنجا تا سبب است یاق قزاقخانه جدیدی مشغول است میکند از این باب آیا آقای وزیر جنگ اطلاعی دارد و با اجازه آن وزارتخانه بوده است یا خیر برای این که اگر عده قشونی بخواهد بجای بیاید برود در جایی که یک بنای بکنند البته اول شرط اجازه وزارت جنگ است و تا وزارت

چنگ اجازه ندادند باشد هیچ اقدامی نمیتواند بکنند.

وزیر چنگ - این قرائت‌ها می‌تواند بولایات میروند تمام آنها موقتی است و هیچ نباید بنانند و بریک قزاق مرکز شهر طهران است و نباید در سایر جاها قزاق خانه داشته باشند تا بحال که قانونش این بوده است رؤسای آنها هم باید در طهران باشند و نسبت با اسیس يك قزاق خانه چگونه وزیر چنگ اطلاع ندارد و گمان نمیکنم صحت داشته باشد بجهت این که تا اسیس يك قزاقخانه خرج لازم دارد در زمان وزارت چنگ بنده که همچو اظهاری به بنده نکرده اند و همچو اجازه‌های از بنده نخواستند و امانت به این که آنها معلوم مسلم است که هر جا مأمور می شوند در تحت ریاست صاحبان ایرانی هستند .

مهزاد الملک - از این اظهار آقای وزیر چنگ و تصریحان معلوم شد مأموریت این عده از قرائت در آنجا موقتی است در بودن این صاحب منصب در آنجا موقتی است در این صورت البته آنها را احضار خواهند کرد .

رئیس - عریضه ایست از آقای حاج فایز الملک رسیده است قرائت میشود .

عریضه مزبوره بشرح ذیل قرائت شد .

(۲۳ ذیقعد ۱۳۲۵)

منام خیر ریاست مجلس شورای ملی شیدانه ارکانه - چون این بنده خدمات ملی را بهر نحو و هر قسم باشد بر خود مقرر کرده هرگز در هیچ موردی از این وظیفه مقدسه غفلت نکرده ام چنانچه در زمان انتزاع اصهان خدمات نظامی و غیر نظامی که در آنجا از ترتیب پیاده و سوار و مراقبت امور نظامی و ولایتی اقدام کرده ام شاهد صدق این مطلب و امیدوار است که تا زمانه هرگز از این وظیفه غفلت نکنم در این مدت هم که بحسب انتخاب ملت اسفهان در ساحت قدس شورای ملی حاضر بوده نماینده کان مجترم شاهدند که آبی نگه در خدمت کشاری بقدر وسع در مجلس مقدس و کیسبونها ننموده ام تا این اوقات از طرف وزارت جلیله جنک اصرار در اعزام بنده ریاست اردوی سیار فارس شده و چون این اوقات اهمیت موقع جنوب مخصوصاً فارس بر همه واضح است و خدمت نشونی آنجا هم کمال اهمیت را دارم و وزارت جنک چنین حس کرده بودند که بواسطه اطلاعات و سابقه‌ای که در علم نظام داشتم بتوانم از عهد این خدمت بر آیم اما بهیچوجه نمیخواهم قبول این مطلب را نمایم و از این شرافت عضویت مجلس مقدس تخلف نمایم ولی اظهارات وزارت جنک بمقام ریاست مجلس مقدس و فرمایشات ایشان که از من اهمیت مطلب را بیان فرمودند بنده را قانع کرده با کمال تأسف و تاجیر از این خدمت حضوری مجلس مقدس معذرت خواسته بخدمت غیابی مشغول میشوم و این عریضه که بمنزله استعفا نامه است بانهایت انوسوس عرض کردم که دیگری را بجای بنده انتخاب فرمایند که در عده نمایندگان قضای حاصل نشود زیاد جسامت است [فایز الملک]

رئیس - اگرچه خارج شدن آقای حاج فایز الملک از مجلس شورای ملی خیلی محل تأسف

است و لکن چون بمأموریت مهمی مین شده ناچار با کمال تأسف استعفاى ایشان را مجلس مقدس می پذیرد در ایورت که بسبب بودجه بشارت ذل قرائت شد .

کیسیون بودجه بتاریخ چهارشنبه ۱۳ ذیقعد ۱۳۲۵ در تحت ریاست آقای حاج میرزا رضاخان نایب رئیس کیسیون منعقد لایحه‌ای از طرف وزارت مالیه سابقاً بمجلس شورای ملی تقدیم و در آن لایحه تقاضای ماهی چهارصد تومان برای سردار ملی و سیصد تومان برای سالار ملی نموده بودند چون این مبلغ نسبت بمخارج سردار و سالار ملی کافی نبود وزارت مالیه لایحه خود را مسترد و مجدداً تقاضای ماهی پانصد تومان در حق سردار ملی بر قرار شود بجا آورد حقیقت این مبلغ فقط برای کفایت مخارج معزی الیها است کیسیون با کثرت آراء مبلغ پانصد تومان همراه الا برای آقای سردار ملی و مبلغ چهارصد تومان درباره سالار ملی تصویب می نماید .

حاج عز الملک - معین است که خدمات این دو سردار بزرگ بعدی است که بنده نمی توانم بیان کنم فقط در این موقع میتوانم عرض کنم که واقفان نسبت باین صدمه بزرگی که باین دو وجود مقدس وارد آورده اند باید لعنت کرد باشخصیکه این صدمه را باین دو وجود مقدس وارد آوردند و بنده تصویب میکنم که اینقدر مواجب در حق ایشان بر فرار شود و رای میدهم .

افتخار الواعظین - گمان می کنم در مقابل خدماتی که این دو سردار در راه مشروطیت ایران کرده اند این مبلغ زیاد نیست و باید رای بکیریم .

دکتر علیخان - اگرچه عرض بنده شاید قدری خارج از موضوع بنظر می آید ولی لازم است عرض کنم بریر زرد زرد باب کیسیون بودجه بنده عراضی کردم و بعضی از آقایان بمن ایراد کردند و حالا هم مجبورم عرضم را تکرار کنم و آن اینست که بنده هیچ نمی دانم این چیزهایی که بکیسیون بودجه میرود چه نظری دارد و چه ملاحظه میکند که تصویب يك مبلغی می کند تا بحال آنچه راجع بکیسیون بودجه شده است تصویب کرده و حال آن که کیسیون بودجه برای تصویب این چیزها فقط نیست کیسیون باید از عایدات و مخارج مملکت اطلاع داشته باشد که آن وقت بتواند مصارف را با عایدات تطبیق بکند که از آن نقطه نظر نباید به مجلس و مجلس آن را تصویب کند ولی کیسیون بودجه تصویب ندارد عرضی که کردم فرضم توهین بکیسیون بودجه نبود بنده فرضم این بود که تا بحال بودجه مملکت به آنجا رفته است و عایدی را نظری ندارند که این چیزهایی را آن بکیسیون بودجه میرود از روی چه مآخذی تصویب میکنند این نقطه نظری که اینها دارند هیچ نقطه نظر صحیحی نیست و مانمی توانم که اعتماد داشته باشیم به این رای کیسیون ما هم باید به این طوری که آنها نقطه نظر هوایی دارند همانطوریکه رای میدهم .

سلیمان میرزا - معین طور که آقای دکتر

علیخان فرمودند و یکی امروز آقای حاجی عز الملک که هر دو خارج از نراکت است بجهت اینکه در عداوت این سردارها هیچ جای شبهه نیست و از روی خلوص بوده است و در این موردی که هیئت دولت و مجلس اقداماتی کرده اند بنده عرض میکنم که این عبارت نباید گفته شود اما از باب عبارت آقای دکتر علیخان ایشان یقیناً نخواستند توهین کنند ولی عبارت را طوری بیان کردند که در نهایت توهین شد در صورتیکه نباید بکیسیون که صاحب (۱۸) نفر عضو است این قدر اظهارات بشود مقصود ایشان این بود که کیسیون بودجه نمی تواند آنطوری که باید کار بکند ولی بهتر این بود که این مقصود را بطور دیگر ادا فرمایند بجهت اینکه ذهن اشخاصی که در اینجا هستند نمیتواند این مقصود را از بین الفاظ استفاده کند خوب است عبارات را تدقیق کنند که بطوری ادا شود که مفاهیم سوء از آن بیرون نیاید زیرا که تکلیفی که برای کیسیون بودجه معین کردند برای سایر کیسیونها این تکلیف را معین نکردند و بنده يك ماده راجع به آنرا عرض میکنم ماده (۱۸) نظامنامه داخلی می نویسد :

(يك کیسیون موسوم بکیسیون بودجه مرکب از هجده نفر در اول هر دوره اجلاس سالیانه از شعبات معین میشود در جلسات این کیسیون اعضاء حاضر و غایب و معذور معین و فرمای آن روزنامه آنها در روزنامه رسمی درج خواهد شد - مطالب ذیل راجع باین کیسیون است :

(۱) تمام مطالب راجعه ببودجه سال بعد (۲) تمام لوائح یا طرح قانونی که موجب تغییر دخل و خرج سال بعد است - این قسم لوائح که از طرف وزارت می آید حتماً باید برود بکیسیون بودجه و کیسیون بودجه باید نظراتش را بکند و تصویب کند اگر امروز دولت پیشنهادی کند که ده هزار تنگ خرید شود و امروز هم لازم است از برای مصارف خراسان و آذربایجان فوریت این را میتواند تصویب کند و نمیتواند کیسیون بودجه معطل باشد که جمع و خرج بیاید آنوقت ببینند که جمع و خرج اجازه می دهد که تصویب بکند یا خیر یا اینکه حالا که دو نفر شخص معتمری مثل سردار و سالار ملی که يك همچنین خدمتی کرده اند الا ان معطلند از برای خرج یومیه کیسیون بودجه نمی تواند تأمل کند که آياش سال دیگر بودجه بیاید و هر چه تصویب کرد بمجلس بیاید و مجلس هم رای بدهد .

حاج شیخ اسداله - بنده اگر چه مخالف نیستم ولی عرض می کنم که این مطلب از اول اینقدر محتاج بمذاکره نیست و فقط نظر کیسیون اگر این بوده است که اعتماد بورا در مالیه داشته يك معنی برای آنها معین کرده و آن اندازه که باید يك مواجعی بآنها بدهند معنی تصور کرده است بنده عرض می کنم که این اشتباه است برای اینکه يك وقتی صورت اجالی با میدهند که چند کرد کسر داریم برای اینکه خود وزارت مالیه هم اصل بودجه مملکتی ما را کما هو نمی دانند که عایدی و کسرش چند است و اگر يك همچو مطلبی را معین کرده بود و بودجه صحیحی در دست داشت این همه محتاج به مذاکره نبود .

سلیمان میرزا - هر چند در این باب مذاکره لازم نیست ولی اینکه حاج شیخ اسداله فرمودند بنده عرض میکنم آن ساعتی که بودجه آمد آنجا وقتی که باید تعدیل کنند و کلاً میتوانند این نوع مخارج را کسر کنند یا اینکه خود وزراء پیشنهادی میکنند در تعدیل مصارف در هر صورت ضروری وارد نمی آید هر روز که این را تصویب میکنند وقتی که به مجلس آمد می توانند کم و زیاد بکنند و همه قسم تغییرات بدهند و همین طور که آقای سردار اسعد فرمودند گمان میکنم که با وجود این خدمات سردارین موضوع این قدر مذاکره و اشکالات نباشد .

آقامیرزا مرتضی قلیخان - بنده عرض میکنم که بهترین مطالب ملاحظه نراکت است دو مسئله در اینجا ذکر شد یکی پربش آقای دکتر علی

خان فرمودند و یکی امروز آقای حاجی عز الملک که هر دو خارج از نراکت است بجهت اینکه در عداوت این سردارها هیچ جای شبهه نیست و از روی خلوص بوده است و در این موردی که هیئت دولت و مجلس اقداماتی کرده اند بنده عرض میکنم که این عبارت نباید گفته شود اما از باب عبارت آقای دکتر علیخان ایشان یقیناً نخواستند توهین کنند ولی عبارت را طوری بیان کردند که در نهایت توهین شد در صورتیکه نباید بکیسیون که صاحب (۱۸) نفر عضو است این قدر اظهارات بشود مقصود ایشان این بود که کیسیون بودجه نمی تواند آنطوری که باید کار بکند ولی بهتر این بود که این مقصود را بطور دیگر ادا فرمایند بجهت اینکه ذهن اشخاصی که در اینجا هستند نمیتواند این مقصود را از بین الفاظ استفاده کند خوب است عبارات را تدقیق کنند که بطوری ادا شود که مفاهیم سوء از آن بیرون نیاید زیرا که تکلیفی که برای کیسیون بودجه معین کردند برای سایر کیسیونها این تکلیف را معین نکردند و بنده يك ماده راجع به آنرا عرض میکنم ماده (۱۸) نظامنامه داخلی می نویسد :

(يك کیسیون موسوم بکیسیون بودجه مرکب از هجده نفر در اول هر دوره اجلاس سالیانه از شعبات معین میشود در جلسات این کیسیون اعضاء حاضر و غایب و معذور معین و فرمای آن روزنامه آنها در روزنامه رسمی درج خواهد شد - مطالب ذیل راجع باین کیسیون است :

(۱) تمام مطالب راجعه ببودجه سال بعد (۲) تمام لوائح یا طرح قانونی که موجب تغییر دخل و خرج سال بعد است - این قسم لوائح که از طرف وزارت می آید حتماً باید برود بکیسیون بودجه و کیسیون بودجه باید نظراتش را بکند و تصویب کند اگر امروز دولت پیشنهادی کند که ده هزار تنگ خرید شود و امروز هم لازم است از برای مصارف خراسان و آذربایجان فوریت این را میتواند تصویب کند و نمیتواند کیسیون بودجه معطل باشد که جمع و خرج بیاید آنوقت ببینند که جمع و خرج اجازه می دهد که تصویب بکند یا خیر یا اینکه حالا که دو نفر شخص معتمری مثل سردار و سالار ملی که يك همچنین خدمتی کرده اند الا ان معطلند از برای خرج یومیه کیسیون بودجه نمی تواند تأمل کند که آياش سال دیگر بودجه بیاید و هر چه تصویب کرد بمجلس بیاید و مجلس هم رای بدهد .

رئیس - در این باب رای میگیریم کسانی که بارابورت کیسیون بودجه موافقت که از برای سردار ملی در ماه پانصد تومان و برای سالار ملی چهارصد تومان تصویب کرده است و رفته سفید خواهند انداخت .

ارباب کبخی - دو نفر هستند و اختلاف در حقوق هم دارند شاید یکی نسبت بیک نفر از آنها نظری داشته باشد از این جهت خوب است جدا جدا رای گرفته شود .

رئیس - برای اورت کیسیون رای میگیریم .

معاضد السلطنه - اینجا بیک قدری اشتباه شده است و لازم است که عرض کنم و آن این است که درباره سردار و سالار ملی هر یکی چهارصد تومان بود فقط درباره سردار ملاحظه اینکه پایشان مجروح شده بود برای مخارج معالجه پایشان صد تومان افزوده اند

و الاحقوق هر دوی آنها چهار صد تومان است . (اوراق رای اخذ شده و آقای حاج میرزا رضاخان استعراج نمودند) .

معاضد الملک - عده حضار (۶۸) ورق سفید علامت قبول (۵۲) ورقه آبی ندارد امتناع ۰۱۶ .

هشترودی - بعضی که امتناع کردند بجهت این بوده است که این مبلغ را کم میدانستند اند .

آقای حلی شیرازی - مؤتمن الملک - آقا سید محمد باقر ادیب - معاضد الملک - ضیاء الملک - حاج عز الملک - آقامیرزا ابراهیم خان - آقامیرزا مرتضی قلیخان - حاج میرزا رضاخان - حاج سید نصرالله - شبانی - متین السلطنه - آقامیرزا رضاخان - نائینی - ذکاء الملک - سردار فیروز - امام جمعه خوئی حاجی آقا - مختار الدوله - معتمدالتجار - آدینه محمد خان - صدر العلماء - حاج شیخ رئیس - معاضد السلطنه - ارباب کبخی - شیخ ابراهیم زنجانی - معصوم الملک - حاجی وکیل الرعایا - میرزا ابراهیم قی - کاشف - دکتر امیرخان - دکتر حیدر میرزا - آقا شیخ اسداله - افتخار الواعظین - آقا سید جلیل - حاجی محمد کریم خان - لسان العکاء - دکتر اسماعیل خان - بهجت - معزز الملک - مشیر الدوله - ادیبالتجار - معتمد هاشم میرزا - فهیم الملک - مستشار الدوله - ابوالقاسم میرزا - حاج شیخ علی خراسانی - حاج سید ابراهیم - آقا محمد بروجردی - آقامیرزا معصود صدیق - لواء الدوله - دکتر حاج رضاخان - آقا شیخ حسین یزدی .

رئیس - با کثرت تصویب شد .

رایورت شعبه اول قرائت شد - شعبه اول در تاریخ سه شنبه ۱۲ و پنجشنبه ۱۴ شهری قنده سه ساعت بشرب مانده در تحت ریاست آقای فایز الملک منعقد و در خصوص نماینده ارمانه یوسف خان میرزا یانس بموجب يك طعنه اعتبارنامه تاریخ (آوریل) - ۱۹۱۰ - که از آذربایجان نیز ملاحظه شد مذاکرات زیاد بمن آمد معلوم شد که هنگام انتخابات دوره اول تمام ارمانه ایران از طرف انجمن نظار مرکزی ارمانه آذربایجان و خلیفه کل اختصار شده که در انتخاب یک نفر وکیل ارمانه شرکت نمایند ولی ارمانه اسفهان و بعضی بلاد امتناع از شرکت در انتخابات نموده و رجوع نموده اند برای انجمن ارمانه طهران و انجمن ارمانه تهران بنظرمنامه انتخابات ابراداتی نموده که باستی بکل ارمانه ایران حق انتخاب دو نفر نماینده داده شود ولی چون تغییر نظام نامه غیر ممکن بود که تمام انتخابات بهم میخورد و اسباب شکایت عامه میگردد بهمانها شعبه اول نمایندگی یوسف خان میرزا یانس را تصویب و تصدیق بمشایبه در خصوص بیک نفر دیگر نماینده ارمانه بسته برای مجلس مقدس است .

آقامیرزا ابراهیم خان - اگر نظر ببارک آقایان متوجه باشد و فراموش فرموده باشند در همین ماه ذی قعدة بود در آن اطاق که محبت انتخابات ارمانه و یک نفر وکیل از طرف این ملت محترم مطرح مذاکره شد تا امروز که یکسال است همین طور این مسئله دچار مذاکرات شعبه اول و مجلس است و اگرچه تا کنون نتیجه حاصل نشده است ولی بنده خیلی امیدوارم که امروز يك نتیجه حاصل شود و آن مذاکرات تجدید بشود بنده که در اسفهان بودم ایامی که مواد و فصول انتخابات بولایات مضایره شد در همان وقت بعضی از نمایندگان

ملت ارمانه ساکن اسفهان که در اسفهان مخصوصاً اهمیتی دارند آمدند و از این موضوع شکایت کردند همان روز گفتند که ممکن نیست که ما اتفاق به انتخاب يك نماینده بکنیم و دلایل بسیار اقامه میکردند بر مقصود خودشان مثل اینکه عملیات این دوره یکساله صدق اظهارات آنها را بنا نشان داد که اگر ممکن بود تا بحال اتفاق کرده بودند و مدعی هستند که این مطلب که عده ما از صد هزار در ایران خیلی بیشتر است و بود خوب خود نظامنامه انتخابات که سکه و جمعیت ایران را تقسیم کرده و بهر صد هزار نفر حق يك نفر نماینده داده است ماحق دوتنفر وکیل داریم يك دلیل مادی است موافق مواد و فصول نظامنامه انتخابات که ما خودمان موافق همان نظامنامه انتخاب میکنیم يك دلیل دیگری که انتخاب نکرده اند اختلاف مشرب و سلبه است به این مناسبت ما امروز باید تصدیق بکنیم که نظر بر ابرار و تصدیق شعبه اول انتخاب این سیزه یانس صحیح و درست است و رای بدهیم بقبول نمودن این یک نفر که منتخب شده است و از این ملت شواش میکنیم که این یک نفر را بفرستند و چنانچه مجلس قبول کند ممکن است از فردا داخل بشویم در مذاکره اینکه آنها در این دوره که چیزی از آن باقی نمانده است . میتوانیم خواهش کنیم از این ملت که در خصوص انتخاب نماینده دیگر مذاکره نکنند یا اینکه باید انتخاب شود پس بنده بموجب این رایورت شعبه می توانم از طرف خودم تصویب کنم نماینده گی یوسف خان میرزا یانس را و امیدوارم که سایر معطاران محترم هم باین هم عقیده باشند و زود تر در این خصوص رای بدهند .

حاج سید ابراهیم - فقط بنده تقاضا میکنم که در این خصوص مذاکره نشود و در مطلب دیگر فلا مذاکره شود که يك اندازه اسباب معطلی شده است و دیگر اینکه بنده تکلیف میکنم که مجلس بجای آقایانی که استعفا میدهند با آنها تیکه نمی آید بمجلس را معطل میگنارند که نه - تقاضایشان معلوم میشود نه نمایندگیشان مثل آقای آقا سید علی آقایان تکلیف را زودتر معین کنند و بجای استعفا ها زودتر انتخاب شود و آقایانی که در اطراف انتخاب شده اند هر چه زودتر بفرستند و رای داده شود که زود به مجلس حاضر شود و گمان میکنم عبارت رایورت شعبه هم يك اندازه مثل آن عباراتی است که باید مجلس اجازه بدهد که بعد از انتخاب آن شعبه در این باب داخل مذاکره شود .

معاضد الملک - در خصوص وکیل ارمانه تا حالا گویا چندین مرتبه در شعبه ها چه شعبه های اول سابقه و چه شعبه هائی که حالا جدیداً تشکیل شده نشنیدند و رسیدگی کردند و انتخاب یوسف خان میرزا یانس از يك حیث صحیح است و می توان قبول کرد زیرا که اشخاصی که داخل انتخاب نشده اند در واقع می توان گفت که حق خودشان را ساقط کرده اند بجهت اینکه در این دوره قرار نشده است که مرکز حوزه انتخابات را طهران قرار بدهند چنانچه از تمام ولایات تلگراف کرده اند تلگرافاتشان در شعبه هست که در آذربایجان یوسف خان میرزا یانس را انتخاب کرده اند و اعتبار نامه اش را فرستاده اند که ارمانه طهران و سایر ارمانه هم که در اطراف جنوب

مستند آنها هم نماینده خود را بفرستند به اینجا و آنجا در میان خودشان در درجه دوم نماینده خودشان را انتخاب کنند و بفرستند ولی بعد همچو معلوم شد که ارمانه جنوب داخل در این شرکت نشده اند و بعضی ها میگویند همه شان زیاد است در صورتیکه خودشان میگویند که همه شان بیش از صد ده هزار نیست و گویا یک ایرادی دارند بنظر نامانم انتخابات در صورتیکه نظامنامه انتخابات رمانه و این امر روز لغو بکنیم و این دوره گذشته است و دور نیست خود ما هم بعضی اعتراضات داشته باشیم بعضی مواد کدر و اواخر این دوره باید تجدید و اصلاح شود ولی این ربطی به حالا ندارد حالا اگر مجلس این را می پذیرد باید او را نماینده تمام ارمانه ایران بداند و این سمت او داخل مجلس بشود زیرا آنها که قبول نکرده اند و داخل در شرکت نشده اند و بر توست کرده اند حق انتخابات خودشان را در این دوره ساقط کرده اند چنانچه در بعضی ولایات هم همین طور شده است که اخطار شده است که نماینده های خودتان را بفرستید کدر چه در این انتخاب شود و بر روند و نفرستاده اند و حق خودشان را ساقط کرده اند و همینطور هم معمول شده است در اغلب نقاط ایران در این دوره آن اشخاص که داخل شرکت نشده اند میمانند برای دوره بعد و آن وکیل که آمد و مدلل کرد که همه شان بیش از آنست که معروف است و ثابت کرد که آنها دو وکیل باید داشته باشند آنوقت بسته تصویب مجلس است مجلس برای خواهد داد یا وکیل ارمانه را متقاعد خواهد کرد لیکن امروز یوسف خان میرزا یانس را باید بنامی کلی کل ارمانه ایران پذیرفت و جای هیچگونه تردید هم نیست.

بیشتر به آنها حق بدهد عرض میکنم در این راپورت دو مسئله است که نباید داخل هم کرد و بیچوجه این دو مسئله را چه هم دیگر نیست یکی اینکه این ملت ۲ نفر وکیل تقاضا دارند و این اصلا از مذاکرات امروزه خارج است آن يك مذاکره ای است کدر موقع تغییر نظامنامه باید بشود یا آنکه اگر وزارت داخله لازم دانست لایحه ای در این باب پیشنهاد می کند و اما در باب انتخاب یوسف خان میرزا یانس که فرمودند چرا مرکز حوزه را آذربایجان قرار داده اند و در طهران قرار داده اند عرض می کنم در نظامنامه انتخابات اصلا از برای ملل متنوعه مرکز بیچوجه معین نشده است و ما نباید بگوییم چرا ارمانه مرکز حوزه انتخاباتشان را تبریز قرار داده اند و اصفا همان قرار داده اند این يك امتیازی است که با خود آنها است می خواهند میروند اسفهان انتخاب می کنند می خواهند می روند تبریز یا می آیند در طهران انتخاب می کنند و الا در نظامنامه انتخابات مرکز حوزه برای ملل متنوعه معین نشده است و اما اظهاری که در باب راپورت کردند گویا ملتفت مفاد این راپورت شده اند پس از آنی کدر نظامنامه يك مرکز حوزه انتخاب معین نشده باشد بملاحظه کثرت نفوذشان در آذربایجان آمده اند شروع با انتخابات کرده اند بعد با ارمانه اصفهان و ارمانه سایر بلاد هم اطلاع داده اند که شما هم شرکت کنید در انتخاب و رای دادن آنها به این علت که ما خودمان انتخاب يك نفر نماینده مستقل داریم امتناع از شرکت کرده اند وقتی که آنها شرکت نکرده اند در این انتخاب پس حقوق آنها در این دوره از بین می رود بجهت اینکه باید رای بدهند نداده اند برای يك حرف خارجی و در مرکز حوزه که تبریز بوده است آنها انتخاب شده است و به اکثریت یوسف خان میرزا یانس را انتخاب کرده اند و انجمن ایالتی آذربایجان و ایالت آن جا هم تصدیق کرده اند و اعتبار نامه را هم شبه تصدیق می کند پس شبه اول و انجمن و ایالت آذربایجان هم تصدیق می کنند و مجلس شورای ملی باید رای بدهد ولی آن مذاکرات ثانوی از بحث مذاکره این راپورت و مذاکرات امروزی ما خارج است.

رئیس - بجالتا موضوع بحث انتخاب یوسف خان میرزا یانس است اما اینکه يك نفر وکیل داشته باشند یا حق انتخاب دو نفر وکیل به آنها داده شود موضوع بحث نیست حالا چون در این باب گمان نمیکنم مخالفی باشد خوب است رای بگیریم.

حاج شیخ اسدالله - بنده این مطالب را قبول دارم که اکثریت وقتی پیدا شد آن وکیل وکیل تمام ارمانه خواهد بود الا اینکه میخوام عرض کنم که مرکز راجع را در آذربایجان قرار داده اند و حال آنکه مناسبت با مرکز طهران است بیشتر است دیگر اینکه میخوام عرض کنم در این صورتی که فرستاده اند نماینده آن صورت در آنجا باشد یا نباشد آنها وقتی را معین کرده اند برای آنکه نباشد آنها حاضر شود حششان ساقط شده است با اینکه فقط همین را می نویسند که آنها هم رای خودشان را داده اند و موکول به ارمانه معین نکرده اند که آنها حاضر شوند این تفصیلی که مطابق قانون نظامنامه انتخابات تر شده اند میخوام بدانم همینقدر است که اینجاست است و اینکه بجز این که طول کشیده است و خبری نرسیده است و آنها هم این يك نفر را انتخاب کرده اند این دو مطلب را میخوام سؤال کنم.

افخار الواعظین - بنده اینجاست میخوام یادآوری کنم برای آقایان نظامنامه داخلی را که بعضی مذاکرات که آن روز در اینجا شد دیگر نشود بهر کدام از ملامتنه در نظامنامه يك نفر نماینده حق داده اند و گویا در زیر نوشته است که بتعمین وزارت داخله یعنی اگر وزارت داخله لازم دانست که از یک نفر

رئیس - رای می گیریم بر این که رای بگیریم یا خیر - کسانی که موافقت در اینکه رای بگیریم قیام نمایند.

(اغلب قیام نمودند و با اکثریت تصویب شد)

رئیس - رای می گیریم مطابق شبه اول بر سحت نمایندگی یوسف خان میرزا یانس برای کل طایفه ارمانه کسانی که تصدیق می کنند نمایندگی یوسف خان میرزا یانس را قیام نمایند.

(اغلب قیام نمودند و با اکثریت تصویب شد)

راپورت کمیسیون بودجه از فرار ذیل قرائت شد، چندی قبل ورته مرحوم حسام الاسلام عرض

حالی به مجلس داده و از حال یریشانی و استیصال خود شکایت کرده بودند از وزارت مالیه تقاضا شد که در خصوص ورته و استطاعت آنها تحقیقات نموده و در ضمن عقیده خود به مجلس پیشنهاد نماید در جواب لایحه ای رسیده مبنی بر اینکه از مرحوم حسام الاسلام سه اولاد ذکور صغیر و يك عیال باقی مانده که از فرار مذکور گذران آنها ترتیب خوشی ندارد چون سه اولاد آن مرحوم صغیر و موقع تحصیل و تربیت آنها است من باب امر معرشت و خرج تحصیل وزارت نامه بیست تومان که سالی دو پست و چهل تومان باشد در حق آقا مرحوم پیشنهاد می نماید.

کمیسیون بودجه نظر بخدمات مرحوم حسام الاسلام وکیل خراسان در راه شرویطت و بملاحظه استیصال آن مرحوم تصویب می نماید که ماهی بیست تومان را بتقسیم ذیل در حق سه پسر و يك نفر عیال برقرار نمایند پسر سه نفری پنج تومان عیال یک نفر پنج تومان.

حاج وکیل الرعایا - چون در ضمن مذاکرات گذشته بعضی اظهارات شد که کمیسیون بودجه بعضی مخارجی را که وارد کرده اند شاید مخالف با طبیعت بعضی باشد بنده عرض می کنم که بعضی مخارجی را که نمی شود نداد آنها است که اگر عایدات مملکت کم باشد یا زیاد باید داد اینها همان آنها است یعنی ترتیب مملکت داری لوازماتی دارد که اینهم در عرض آنها است از این جهت عرض می کنم که کمیسیون بودجه هم شاید به تکلیف خودش عمل نکرده است و عرض می کنم اگر چه یکسری دیگر هم عرض شده عیالنا بقدری که بنده اطلاع دارم آنقدر مخارجی که تا امروز در این مملکت شده است وزارت مالیه پول بوده داده است نه آنکه برای اینکار ما استقراض کرده باشد اگر وقتی که صحبت استقراض بشود شاید برای يك کارهای مهمی باشد که دولت در نظر گرفته است و بعضی اصلاحات را لازم میدانند ولیکن برای اینگونه مخارج هیچ اطلاع نداریم و مجلس هم اطلاع نیست که استقراض کرده باشد و آنقدر کمی نداریم.

صدرالعلماء - مرحوم حسام الاسلام خدمتانی را که به اساس شرویطت و همچنین به اساس شرع مقدس کرده است زحمانی که کشیده است در سمت نمایندگی از طرف خراسان بهر سالی بده ولیکن طوری نشد که به این شرف نایل شود بنده گمانم بعضی ها که اسامی برده می شود و مستعریات زیاد در حششان مقرر می شود نمی دانم و این مبلغ را هم رای خواهم داد و خیلی هم نواب و صواب خواهم دانست.

مهرزاد الملك - در اینکه ورته حسام الاسلام وکیل خراسان خیلی باید محل رعایت شوند جای هیچ تردید نیست و البته جای تأسف است که شاید ورته محتاج و پریشان باشند و حس انسانیت ما شاید ما را مجبور می کند که ما این خرج را هم تصویب کنیم لیکن بنده اساساً می خواهم يك نکته را عرض کنم شاید حس نوع پرستی بنده هم برخلاف حسن انسانیت اغلب مجلس نباشد لیکن معذالك مجبورم که عرض کنم که مراعات حال مملکت بر ما واجب تر از اشخاص

است اول باید مراعات حال مملکت را بکنیم اگر زیاد از احتیاجات مملکتی چیزی داریم آنوقت می توانیم از نوع خودمان دستگیری بکنیم و چیزی در حق آنها تصویب کنیم علی الخصوص حقوقی که از طرف دولت در حق اشخاص معین می شود افلا آن اشخاص باید دارای يك شرایطی باشند که به آن سمت شناخته شوند آنها و کالت یا خدمت بشریت مقدس نمی تواند جهت این بشود که در باره ورته يك حقوقی برقرار شود اگر این مسئله اسباب این بشود که ما برای آنها حق منظور بدادیم آنوقت باید تصور کرد که مالیه این مملکت سهل است مالیه تمام ممالک هم کفایت نخواهد کرد که در حق آنها مستمریات برقرار کنیم بجهت اینکه باید در حق ورته تمام و کلاه حقوق معین شود اول باید تصور شود دولت اینقدر قوه و قدرت دارد که این قبیل چیزها را بدهد یا ندارد و حال آنکه ما میدانیم ندارد و نمی تواند از عایدی خودش به اداریات خودش پول بدهد و اینکه آقای حاج وکیل الرعایا گفتند که این قبیل چیزها مصارف مملکت را سنگین نمیکنند بنده تصویب نمیکنم در صورتی که ما سابق بر این اینقدر خرج نداشته باز کسر محل داشتیم تا چه رسد که این قبیل مخارج خورد و خورده ما را جمع کنیم مبلغ گزافی میشود و منافع و عایدات این مملکت هم چندان تفاوت نکرده است تا ما بگوییم يك مبلغ عایدی در مملکت پیدا شده و فقط حس نوع پرستی خودمان دست ما را بگیرد و راهنمای ما بشود که آنوقت ما بتوانیم این نوع حقوق را تصویب کنیم و به او بدهیم مالیه مملکت و خزانه دولت قلب ندارد و نمیتواند بملاحظه کند که فلان کس چیز ندارد و باید به او چیز داد اگر اینطور باشد آنوقت ما باید تمام فقرای مملکت را چیز بدهیم ما اگر چیز داشته باشیم برای احتیاج مملکت و امروز هر چه پیدا بکنیم اگر تمام را خرج زیاد کردن قوای مملکت بکنیم هنوز کم است و بنده شخصاً با کمال ناسف اگر چه ورته مرحوم حسام الاسلام محتاجند چون نظرم از طرف دیگر اینست که ایران محتاج تر است بیول این مبلغ را تصویب نمی کنم.

آقای میرزا احمد - بنده موافقم با آقای مهرزاد الملك و خواهش میکنم هر يك از نمایندگان از سابقه احوال مرحوم حسام الاسلام بفرمایند تا متقاعد شویم.

دکتر علی خان - بنده موافق هستم و از آن جهت چون شاید از بعضی مراضی همچو استناده کنند که موافق نیستم با بجهت ابتداء عرض میکنم که با آقای مهرزاد الملك موافق نیستم و موافقم با راپورت کمیسیون ولی عرض می کنم که اگر یکسری وقتی مذاکراتی میشود نباید حمل باغراض شخصی شود ولی باید حقوق دانی نمود یعنی خوبی را نباید بیچوجه راجع باغراض شخصی نیست بنده در باب مذاکراتی که در باب سردار و سالار ملی شد مراضی کردم و آقای میرزا مرتضی فلیخان بعضی اعتراضات ببنده کردند و اگر چه بنده اجازه خواستم رفع سوء تفاهمی که از عراض بنده کرده بودند بکنم ولی

آقای رئیس اجازه ندادند خواستم که يك مطلبی که گفته میشود نباید حمل بر اغراض شخصی بشود و اینکه می فرمایند عبارات را بگفتاری ادا کنند که سوء تفاهمی نشود بنده عرض میکنم خوب است طوری گوش بدهند که بفهمند و سوء تفاهم نکنند اما يك مطلبی را اینجا خواستم جواب بدهم و آن این بود که آقای حاج وکیل الرعایا فرمودند که مهتدم بقدری که مملکت این یواها را بدهد بیول هست و مملکت می تواند این نوع مخارج را تحمل کند ولی بنده عرض می کنم که اگر عرض ایشان وزیر مالیه مملکت این حرفها میزد مادر کمال آسودگی می توانستیم اطمینان پیدا بکنیم برخلاف وزیر مالیه سابق که يك بودجه موقتی آورد اینجا تخمیناً مبلغ گزافی کسر داشت.

حاج شیخ علی - حسام الاسلام که اصلاحات را می بردند و بعد از دست استبداد متواری شدند بخراسان و قریب يك سال در آنجا فراری بودند و قریب يك ماه مریض بودند گویا در طهران هم بصدماتی مبتلا شدند و از آن صدمات شهید شدند و میشود ایشان را یکی از شهدای راه حریت محسوب داشت و در خراسان هم آنچه از دستشان برآمد دوباره بیداری ملت کوناهمی نکردند سفرها کردند سرخس رفتند در جز رفتند نطقها کردند به کلات رفتند در این راه زحمت ها کشیدند نمی توانم عرض کنم جمیع احسانات الهی خراسان از نطقهای ایشان و از منبر ایشان بود این آقایان خوب بود در آن وقتی که سالی سصد تومان و پانصد تومان تصویب میکردند در حق ورته سایر شهدای راهم منظور میدانستند ورته مرحوم حسام الاسلام را خیلی بیشتر از این باید رعایت کرد و ما از این ماهی بیست تومان تأمل داریم اگر درست از شرح حال او بخواهید مطلع باشید آقایانی که مستحضرنند بیایند اینجا و مراضی خودشان را بکنند.

عقین السلطنه - این ماهی بیست تومان را بنده در حق ورته مرحوم حسام الاسلام زیاد نمی دانم و بنده شخصاً رای میدهم که زیاد از این هم باشد ولی این لایحه وزارت مالیه را تصویب می کنم از برای اینکه يك مطلبی است که ما گویا فراموش میکنیم و آن اینست که قانون متوفیات همراه مبلغ زیادی عاید مالیه دولت میکند و همانها را ممکن است محل فرار داد برای آنها و بنده تعجب می کنم از آقای مهرزاد الملك که این ماهی بیست تومان را میفرمایند تحمل شدمی نیست در صورتی که اگر زیاد تر میشد شاید جزء مخارج متحمل نشده باشند و علاوه حق شناسی مرحوم حسام الاسلام که جزء مجاهدین واقعی بوده و اشخاصی که خودشان را فدا کردند از برای پیشرفت این اساس یکی از آنها مرحوم حسام الاسلام بود و بواسطه آن صدمات وارده مسلول شدمورد و از این جهت عرض میکنم در مقابل حقوق شناسی اگر چه خزانه دولت قلب نداشته باشد ولی باید حقوق دانی نمود یعنی خوبی را نباید بیچوجه راجع باغراض شخصی نیست بنده در باب مذاکراتی که در باب سردار و سالار ملی شد مراضی کردم و آقای میرزا مرتضی فلیخان بعضی اعتراضات ببنده کردند و اگر چه بنده اجازه خواستم رفع سوء تفاهمی که از عراض بنده کرده بودند بکنم ولی

رئیس - در این باب هم رای میگیریم مذاکره کافی است.

سلیمان میرزا - این مطلب که راجع به کمیسیون بودجه است گویا يك مطلب مشکلی نباشد که لازم به این قدر مذاکره باشد آقای حاج شیخ علی هم بیانات لازم در این باب کند زیرا که از تاریخ تولد شروع کردند تا تاریخ وفات در هر صورت مرحوم حسام الاسلام از کلاهی خراسان بودند و همه میدانند و تصدیق دارند دیگر لازم نیست که ده نفر و کلاهی خراسان تصریح کنند که وکیل خراسان بوده و این بیست تومان که تقاضا شده است مطابق آنچه که و کلاهی خراسان تصریح کردند بوده است حالا اگر اکثریت مجلس تصویب میکنند موقع تکرار میکنم این مطلب را بجز فراموش میکنند که در موقع تبدیل بودجه یعنی همان بودجه مجلس سنا هیچ در آن حق ندارد و باید در نظر داشته باشیم که مادر آنوقت بدون ملاحظه هیچ کسی اگر مخارج زیاد بر اینها داشته باشیم نظر با آنوقت تصدیق کرد که ما هیچ در نظر نداشته باشیم و همیشه باید رعایت الاهم فالاهم را بکنیم از آنها مقداری را کم بکنیم تا تبدیل بودجه حاصل شود پس زود تر رای بگیریم و اکثریت هر چه رای داد رفتار کنیم.

افخار الواعظین - بنده عرض میکنم این ماهی بیست تومان که برای ورته مرحوم حسام الاسلام تقاضا شده است نه آن است برای آنکه وکیل بوده است تقاضا شده است بلکه برای اینکه چون شهید راه حریت ایران بوده است مثل مرحوم یحیی میرزا ورته مرحوم یحیی میرزا که اگر چیزی بآنها دادند نه برای وکالت بوده بلکه بهمان جهت شهادت در آزادی بوده است و ورته مرحوم حسام الاسلام هم برای وکالت خراسان چیزی داده نمی شود بلکه چون از شهدای راه حریت و شرویطت ایران بوده است و ورته او امروز بلا تکلیف مانده است بر مجلس شورای لازم است که رای بدهند و تصویب بکنند البته هر چیزی که باید بدهند کسی منکر نیست و باید آقای افخار الواعظین در نظر داشته باشند که بنده کسی بودم که درباره ورته اخوی خود هم رای ندادم مالیه مملکت ما چنانچه آقای معاضد السلطنه فرمودند باید صرف اسلحه و قشون شود و علت این که مملکت قشون ندارد این است که قشون ماحقوق ندارد این همه اینجا هیاهو میکنم که سرحدات قشون لازم دارد این دقت قلبها که بفرمایند آقای معین السلطنه باید خزانه دولت را برونه شهید او گذار کنیم با اینکه ما يك بودجه کمی داریم آن اغراق گوئی آقای وکیل الرعایا نباید ما را باین پیشنهاد که این چیزها را فوراً تصویب کنیم و باین جهت البته بنده میگویم که در مقام بودجه اولاً باید مال اخوی زاده بنده را زودتر ببرند تا سرمشق آقای افخار الواعظین باشد اگر بنا بشود برونه آهائی که با خدمت کرده اند یا شهدای راه آزادی بوده اند هم راهی کرد پس اهالی آذربایجان نصف بیشتر شان مستحق اینهمه راهی هستند و بنده هیچوقت در این باب رای نداشته و ندارم.

رئیس - رای میگیریم بر این که رای بگیریم یا خیر - کسانی که موافقت در اینکه رای بگیریم قیام نمایند.

(اغلب قیام نمودند و با اکثریت تصویب شد)

رئیس - رای می گیریم مطابق شبه اول بر سحت نمایندگی یوسف خان میرزا یانس برای کل طایفه ارمانه کسانی که تصدیق می کنند نمایندگی یوسف خان میرزا یانس را قیام نمایند.

(اغلب قیام نمودند و با اکثریت تصویب شد)

راپورت کمیسیون بودجه از فرار ذیل قرائت شد، چندی قبل ورته مرحوم حسام الاسلام عرض

بوده مامی بیست تومان در حق ورثه مرحوم حسام الاسلام تصویب کرده اند - کسانی که تصویب میکنند ورثه سفید خواهند انداخت . (اوراق رای اخذ آقای حاج میرزا رضاخان استخرآج آزاد نمودند)

معاهد الملک - عده حضار (۶۷) ورثه سفید علامت قبول (۲۳) ورثه آبی علامت رد (۶) امتناع (۴۸) اشخاصی که تصویب کرده اند ،

محمد هاشم میرزا - متین السلطنه - آقامیرزا ابراهیم خان - آقامیرزا مرتضی قلیخان - حاجی آقا - دکتر امیرخان - آقا شیخ حسین یزدی - آقا میرزا محمد صادق - حاج شیخ الرئیس - صدر - العلماء - حاج محمد کریم خان - ممتدالتجار - دکتر علیخان - حاج وکیل الرعایا - حاج شیخ علی - خراسانی - دکتر حیدر میرزا - آقا محمد بروجرودی - افتخار الواعظین - مستشار الدوله دکتر حاجی رضاخان - ادیبالتجار - لواء الدوله .

کسانیکه رد کرده اند ، سلیمان میرزا - آقا شیخ ابراهیم زنجانی - حاجی شیخ اسدالله - آقامیرزا داودخان - آقامیرزا رضاخان نائینی - ضیاءالملک .

رئیس - نتیجه بدست نیامد .

آقا شیخ حسین یزدی - آقابان می گویند که برای سر باز و حفظ نفور مملکت که

اهم است ما باید حقوق بدیم و ایندقیقه را ملتفت نیشوند که ما جنک با خارج نداریم این فوا و سر باز و غیره را برای داخله میخواستیم این جور کار کردن ها و این قبیل حقوق دادن ما انلا بقدر خرج دادن صد نفر با که هزار نفر سر باز برای اسکات داخلی ما فایده خواهد داشت مرحوم حسام الاسلام کسی بود که خیلی طرف توجه بودند نمی خواهم در حق او مبالغه کنم همه کس او را می شناسند قدری ملاحظه کنید که نظر میدادی عالی چه چیز است اگر چه بدبختانه این و کلابادی عالی را هم نمی شناسد چه برسد به مرحوم حسام الاسلام خدمتی که مرحوم حسام الاسلام بشروطیت کرد بیش از خدمات مرحوم ملک المتکلمین و سید جمال است گویا هر منصفی تصدیق کند که آن مرحوم در مقابل آنها خدمت بشروطیت کرده است حیات او در مردم بیشتر مؤثر بود شخصی بود همه جا میرفت نطق میکرد منبر میرفت چون مؤثر بود مردم ناس بود خیلی کلماتش مؤثر بود خدای من شاهد است که او بواسطه انجام نگرتهن مشروطیت دق کرد بیست تومان در حق ورثه او خیلی کم است و بعقیده بنده تغریب مشروطیت است بنده پیشنهاد میکنم که درسی تومان رای بگیرند و انشاء الله رای هم میدهند مقام حسام الاسلام فوق این مقام است .

رئیس - اگر قبول نشده است این راپورت ردهم نشده است حالا تصور میکنم که بهتر این است بکناریم رای یک موقع دیگری که باز در این راپورت رای خواهیم گرفت و آقابان هم یک قدری تحقیقات خواهند کرد و اذنا نشان حاضر برای دانن رای خواهند شد .

راپورت شعبه اول بعبارت ذیل قرائت شد : بتاريخ شنبه ۲۳ ذی قعدة ۱۳۲۵ - راپورت

از شعبه اول بمجلس مقدس شورایی ملی . شعبه اول در وقت ریاست آقای میرزا محمدعلی خان تربیت نایب رئیس شعبه در تاریخ ۲۳ ذی قعدة سه ساعت بشرف ممانده با حضور جنابان آقای هشتودی و آقا شیخ رضا و آقای تربیت و آقای مرتضی قلیخان بختیاری و آقای دکتر امیرخان و آقای آدینه عمد خان و آقا سید عبدالعسین بروجرودی و ادیبالتجار و آقای کاشف منقذ و به اعتبارنامه آقای حاجی محمد صادق علی زاده نماینده آذربایجان رسیدگی و مذاقه شده که از طرف ایالت جلیله و امضای انجمن ایالتی آذربایجان راهم داراست لهذا شعبه اول باتفاق آراء تصدیق صحت و کالت جناب حاجی محمد صادق علی زاده رابرای آذربایجان کرده در صورتی که ملاحظاتی نباشد رای می گیریم .

(گفته شد ملاحظاتی نیست)

رئیس - رای می گیریم به راپورت شعبه اول کسانی که صحت نمایندگی آقای حاجی محمد صادق را تصدیق میکنند قیام نمایند .

(با کثرت تصویب شد)

رئیس - جلسه آتیه سه شنبه دستور آن از راپورت کمیسیون بودجه در باب آقا زاده مرحوم آیت الله طهرانی - راپورت کمیسیون داخله مراجع به تجزیه بلوچستان از کرمان - شور ثانوی قانون دیوان محاسبات - طلاشوی کوه زرم جزو دستور است (مجلس سه ربع از شب گذشته ختم شد)

جلسه ۱۸۲ صورت مذاکرات روز شنبه ۲۶ شهر ذی قعدة الحرام ۱۳۲۵

مجلس دو ساعت قبل از فروب آفتاب بر ریاست آقای ذکاء الملک منقذ گردید . آقای معاضد الملک صورت مجلس روز شنبه ۲۳ راقرائت کردند .

(غائبین جلسه قبل) بدون اجازه - حسینعلی خان - سید ابراهیم (با اجازه) - آقا شیخ محمد - معین الرعایا - میرزا علی اکبر خان دهخدا آقاییکه سر وقت حاضر نشده اند . حاج سید نصرالله - مستشار الدوله - ممتاز الدوله و عبدالملک - آقامیرزا احمد - هشتودی - آقا شیخ رضا - ممتدالتجار - وکیل الرعایا - حاج مصدق الملک - ابوالقاسم میرزا - آقا سید حسین اردبیلی - آقا شیخ ابراهیم زنجانی - محمد هاشم میرزا - کاشف - افتخار الواعظین - سلیمان میرزا - آقا شیخعلی - لواء الدوله - آقامیرزا ابراهیم نمی - حاجی آقا محمد - حاجی میرزا رضاخان .

مریض - وکیل التجار - آقا سید زین العابدین ، **رئیس** - در باب صورت مجلس ملاحظاتی اگر هست بفرمائید .

حسن علیخان - بنده روز شنبه بواسطه کسالتی که داشتم نتوانستم بمجلس حاضر شوم و صبح دویا کت بمجلس فرستادم یکی خدمت آقای رئیس یکی بکمیسیون بودجه و رسید هر دو را برای بنده آوردند با وجود این می بینم که بنده را جزء غائبین بی اجازه نوشته اند .

کاشف - بنده نمی دانم موقع مقرر را چه وقت می دانید بنده روز شنبه سه ساعت بشرف ممانده حاضر

بودم محذک بندمرا جزو دیر آمدگان میتوبسند . **ارباب کبخسرو** - اجازه آقای حسنعلی خان به اداره مباشرت از هیئت رتبه نرسیده است معلوم می شود در هیئت رتبه مانده والا جزو غائبین بی اجازه محسوب نمی شدند .

اسدالله خان - بنده می بینم هر روز در موقع خواندن صورت جلسه قبل اشخاصی را که غائب میتوبسند یکی یکی بر می خیزند و اعتراض می کنند معلوم میدارند که غائب نبوده اند و مقداری وقت مجلس را تلف میکنند خوبست مقرر فرمائید من بعد نمایندگان که در اطاق تنفس هستند صورت حاضر و غائب خوانده شود هر کس اعتراض دارد اظهار کند که بمجلس می آید وقت مجلس تلف نشود .

آقامیرزا ابراهیم خان - دوقره استیضاح است خوانده میشود بعبارت زیر فرمائید : مقام محترم ریاست مجلس شورای ملی شیدالله ارکانه - بنده در خصوص روضاع ملا برنوبسرکان و نهانده و عراق که تا کنون حکومت بروجرود لرستان معین نشده و از طرف حکومت ولایات ثلاث اقصای در اصلاحات نمی شود استیضاح دارم مقرر شود اطلاع بدهند که برای جواب حاضر شوند .

حاج مصدق الملک به مقام رئیس دارالشوری دام آقیاله - این بنده در باب ایقاع اجداد باشی رئیس نظام خراسان با آن تعذبات از وزارت جنگ استیضاح خواهم داشت . (اقتضار الواعظین)

راپورت کمیسیون بودجه بتاريخ ۷ شهر شوال ۱۳۲۵ - کمیسیون بودجه بتاريخ فوق منقذ و لایحه آقای رئیس الوزرا قرائت شد دائر بر اینکه محض اظهار قدر شناسی و تشکرات از خدمات مرحوم سرور علیین آرا مگاه آقای حاج میرزا حسین حاج میرزا خلیل هیئت وزراء صلاح می دانند که در این موقع که جناب مستطاب شریعتمدار حجة الاسلام آقای آقا شیخ محمد تقی نجف ایشان از نجف اشرف بطهران تشریف آوردند و در شرف معاودت هستند اگر تصویب شود غیر از خالصجات اطراف طهران عملی که عایدی آن در سال معادل دوهزار و پانصد تومان باشد بملکت بایشان واگذار شود که عوائد آن بمصارف بازماندگان آن مرحوم برسد کمیسیون پس از مذاکرات واگذار کردن ملک را صلاح ندانسته و این طور صلاح میداند که هیئت وزراء هر بلندی را صلاح می دانند در ضمن بودجه کل که بمجلس پیشنهاد می شود منظور داشته و پس از تصویب بودجه کل منظم با ایشان عاید دارند .

ارباب کبخسرو - خیلی عجب است که از طرف وزراء که یک پیشنهادی که میشود بدون هیچ تعیین موضوع بطور ایهام پیشنهاد می کنند بنده در این خصوص بلکه کلبه عرض میکنم باید بوزراء فهانده که مطالبی را که بمجلس پیشنهاد می کنند بطوری باشد که اسباب تعطیل و تضییع وقت مجلس نشود باید مطلب بطور وضوح نوشته شود و اینکه کمیسیون نوشته است که در ضمن بودجه کل یک چیزی تصویب شود بنده نمی دانم این را چطور کرده اند که از مجلس بگذرد مجلس از روی کدام مآخذ رای بدیده میکنم بودیک چیزی را تصویب کنند و مجلس رای بدهد چنانچه

از برای خیلی اشخاص پیشنهاد کردند بمجلس و مجلس تصویب کرد بجهت اینکه خدمات آنها نمایان بود و در این خصوص با اینکه زحمات و خدماتشان بر همه کس معلوم است بنده عقیده ام این است که کمیسیون عقیده خودشان را اظهار میکنند و پیشنهاد وزراء می کردند که از طرف وزراء یک چیزی پیشنهاد مجلس میشد که بدون هیچ قوت وقت تصویب شود و بلا تکلیف نمائند .

رئیس - بعضی تلگرافات هم در این خصوص از نجف اشرف رسیده است که خوب است با اطلاع آقابان برسد .

آقامیرزا ابراهیم خان تلگراف ذیل را قرائت کرد : تلگراف از قصر بطهران - مقام منیع ریاست مجلس شورای ملی نصرالله تعالی و اعوانه مجاهدت مرحوم سرور آیت الله طهرانی قدس سرمد در تاسیس مشروطیت و کمال اقداماتی که فرمودند بر تمام اسلامیان معلوم و طول توقف نجل اجل آن مرحوم جناب مستطاب شریعتمدار ثقه الاسلام آقای آقا شیخ محمد تقی دامت برکاته کودومه احقر است موجب ملالت و انجام مقاصد آنجناب مستطاب را عاجلا متمنی و عودت دادن ایشان را بطرف مقصود درخواست و نتیجه اقدامات را منتظر است . (محمد کاظم الخراسانی)

تلگراف از قصر بطهران . جناب مستطاب اجل اعظم سر در اسعد دام تائیده طول توقف جناب مستطاب ثقه الاسلام فرقه العین والاقام آیت الله زاده طهرانی شیخ محمد تقی سلمه الله تعالی در طهران و ملاحظه نداشتن حقوق عظیمه مرحوم آیت الله قدس سره در تاسیس مشروطیت و زحمات فوق العاده خودشان معبر العقول و عدم انجام مقاصد ایشان موجب تعجب و منافی حقوق داننی است البته آنجناب راپوزدی مقضی المرام و با سرور خاطر روانه فرمائید موجب امیدواری عموم اهل و مزید دعا گوئی است . (محمد کاظم الخراسانی)

(تلگراف از قصر بطهران ۷ شهر شوال) خدمت حضرت اجل اکرم آقای سردار اسعد دام اجلاله طول توقف جناب مستطاب شریعتمدار کف الانام ثقه الاسلام آیت الله زاده طهرانی آقای آقا شیخ محمد تقی دامت برکاته در طهران و عدم انجام مقصودشان موجب ملالت گردیده مسامحه مرا که امور در حق مثل جناب معظم الیه با سهولت امر و تأکیدات کیده بخود اشرف بسی موجب انجام مقاصد جناب معظم الیه را بعهده همد کفایت حضرت تعالی واگذار می نمائیم متوقع است اهتمام فرموده که مراجع امور زیاده بر این مسامحه و مسامحه را روا ندارند و کفایت مهم جناب معظم را عاجلا بشمائید الاحقر عبد الله مازندرانی

لواء الدوله - بنده در این خصوص عرضی نداشته در خصوص استیضاحی که چندی قبل از وزارت خارجه و مابله و عدلیه و جنگ کرده ام و حاضر نشده اند از برای جواب می خواستم عرض میکنم بر حسب نظامنامه و پیش از یک ماه حق تأخیر ندارند در ندادن جواب و آلا ن قریب چهل روز است بنده استیضاح کرده خواستم و در این خصوص میخواستم عرض کنم تأثیری که در نظر کش داریم وجود همین

آقابان است اگر اینها از دستمان بروند دیگر هیچ نداریم . **شیخ اسدالله** - بنده نمی فهمم که امر وزوری چه مذاکره کنم آن پیشنهادی را که وزراء کرده اند که کمیسیون رد کرده است خود کمیسیون هم پیشنهادی نکرده است حالا باید مذاکرات درجه بکنیم چیزی که مفهوم ندارد .

سلیمان میرزا - وزراء یک پیشنهادی کرده بودند در این باب که یکی مهم بود بطوریکه آقای شیخ اسداله گفتند هیئت منیع کرده بودند که یک خالصه باشد که در اطراف طهران نباشد و هیچ نبود و کمیسیون نمی توانست هیچ رای بدهد در چه رای بدهد و آنکه آقای آقا شیخ اسداله فرمودند که کمیسیون خوب بود پیشنهاد می کردند آنهم هیچ تکلیف کمیسیون نبود و از وظیفه او خارج بود منتی اگر

ملکی پیشنهاد کردند با تعیین اسم محدود و مبلغ و مقدار عایدی در سال آنوقت ممکن است کمیسیون در آن خصوص اظهار عقیده و رای نماید رجوع کرده بغور وزراء که هر چه صلاح می دانند بهتر ترتیبی که می خواهند پیشنهاد مجلس نمایند یا در ضمن بودجه کل بنویسند یا کل را در دستند تا بعد از این خواستند پیشنهاد نمایند یا اگر ملکی خواستند تعیین کنند

پس از آنکه حدود و اطراف عایدی آن را معین کردند بمجلس پیشنهاد کنند تا بتوان در آن موضوع بحثی کرد ورائی داد و حالاهم که کمیسیون بمجلس این راپورت داد سبب این بود که رأی داده شود بجهت این بود که با اطلاع آقابان برسد به هیئت وزراء رجوع شود .

رئیس - پیشنهادی که رئیس الوزرا کرده اند قرائت می شود . پیشنهاد رئیس الوزرا بطوریکه ذیلا مرقوم می شود قرائت شد : مقام منیع مجلس مقدس شورای ملی شید الله ارکانه - خاطر محترم نمایندگان عظام کامل از زحمات و توجهات خاصی که در راه آزادی مشروطیت از طرف مرحوم سرور علیین آرا مگاه آقای حاج میرزا حسین حاج میرزا خلیل اعلی الله مقامها در بدو این امر اس مقدس بطهور و بروز رسیده ترین استحضار و مترج و بسط آن از جمله توضیح واضعات خواهد بود و رفیق است اظهار قدر شناسی برای هر قومی اولین وسیله ترقی و بهترین وظیفه تمن و تکامل است نظر باین مقدمات ملت اصیل ایران هیچوقت نباید از انبابت قدر شناسی خود غفلت ورزیده و تشکرات مقام روحانیت و اسلامیت را فراموش نماید هیئت وزراء صلاح می دانند در این موقع که جناب مستطاب شریعتمدار حجة الاسلام آقای آقا شیخ محمد تقی نجف ایشان چندیست از نجف اشرف بطهران تشریف آورده و این اوقات در شرف معاودت هستند رعایت حق و اشفاه قدری در حق بازماندگان آن مرحوم از طرف دولت و ملت بعمل آید و اگر تصویب فرماید غیر از خالصجات اطراف شهر تهران عملی که عایدی آن در سال معادل دوهزار و پانصد تومان باشد بسمت ملکیت بایشان واگذار گردد که عوائد آن بمصارف معاش بازماندگان آن مرحوم رسیده و با حسن مساعدت اولیاء دولت و ملت آورده راز عسرت و سختی مستجلس

شوند و چون جناب ایشان قریباً مزیت مراجعت دارند البته هر قدر زودتر این پیشنهاد هیئت وزراء در مجلس مقدس شیدالله ارکانه ملاحظه و مقبول بیفتد اسباب تشکر خواهد بود .

مرتضی قلیخان - این پیشنهادی که از طرف رئیس الوزرا شده و از طرف مجلس بکمیسیون بودجه رفت و در کمیسیون بودجه مطرح مذاکره شد بدوجه اسباب تمویق شد یکی اینکه آن ملکی که وزراء پیشنهاد کرده بودند مهم و غیر معلوم بود دیگر آنکه نظر اعضای کمیسیون در اینکه ملک باشد یا نند باشد مختلف بود و اکثریت کمیسیون در این بود که اگر تقاضا بلا حظه سهولت وصول و ایصال برای ایشان بهتر است باینجهت کمیسیون تصویب کرد که تبدیل بودجه نقدی شود ولی بعد از آنکه این رای داده شد تلگرافات حضرات آیت الله رسید و قدری اهمیت موفر دعه را توضیح فرموده بودند باینجهت تغییری در عهده کمیسیون فدری حاصل شد لکن کمیسیون راپورت داده بود و منتهی شد که تغییر داده شود و نشانی که در مجلس مطرح میشود هر یک از اعضاء رای خودشان را اظهار نمایند باینجهت بنده عرض می کنم گویا این مطلب اشکالی نداشته باشد بجهت اینکه از طرف رئیس الوزرا و سایر وزراء پیشنهاد شده است که مذهب عایدی آن در سال بالغ بدو هزار و پانصد تومان باشد چنین ملکی را بایشان واگذار کنند حالا اگر کمیسیون بخواهد در این خصوص مذاکره کند می تواند باینقسم مذاکره کند و رای بدهد باینکه ملکی که عایدی او در سال بالغ بدو هزار و پانصد تومان باشد وار خالصجات اطراف تهران نباشد بایشان واگذار کنند و می توانند وزراء در جزو بودجه بنویسند تا قبل از بودجه بمجلس بفرستند اگر مجلس رای داد که وزراء می توانند چنین ملکی را در جزو بودجه بنویسند یا قبل از بودجه بمجلس بیاورند آنوقت پیشنهاد بوزراء می شود که معین بکنند و پیشنهاد مجلس کنند مجلس آنرا تصویب می کند و اینکه آنجا مذاکره می شود که مجلس در این خصوص نمی تواند رای بدهد بنده عرض می کنم موع رای دادن اینجا است اگر مجلس رای داد که چنین ملکی بایشان واگذار

حاجی سید ابراهیم - بنده از اشخاصی بودم که در کمیسیون مخالف بودم با اینکه تبدیل بودجه نقد شود و می گفتم اگر ملکی بایشان واگذار شود بهتر است ولی از حیثی مخالف بودم از این حیث که راپورت مبهم بود و معین نبود ملک کجا عایدی دارد پیدا کرد هر ملکی نمی شود باید زیادتر عایدی داشته باشد شاید عایدی کمتر داشته باشد باین جهت نمی شود رای داد و اینکه آقای میرزا مرتضی قلیخان فرمودند که می شود رای داد عرض می کنم بهمین جهت بود چون لایحه وزیر مبهم بود کمیسیون نتوانست رای خودش را اظهار کند پس باید در کرد بوزرا که آنها معین کنند که این ملک

در کجا است و چقدر عایدی دارد و پیشنهادکنند و مجلس پیشنهاد وزیر را بدهند و الا این هیچ معنی ندارد که بیک چیز میوهی رای بدیم حالا موقع رای نیست.

افتخار الواعظین - بنده از روزیکه وارد مجلس شورای ملی شده ام بچنین رایورزی ندیده ام و نمی دانم این لایحه است و رایورت است چیست؟ به مجلس چرا آمده است مجلس چطور در این می تواند رای بدهد و اصل این قضیه که بورا می شود آیت الله طهرانی باید یک سعادتی بشود گویا مخالفی نباشد و تمام هم عقیده باشند لکن در اینکه آنچه چیزی که در حق آنها تصویب می شود یک ملکی باشد که عایدی آن در سال دوهزار و پانصد تومان باشد آنرا هیئت وزرا تعیین کرده اند کمیسیون بودجه هم که رفته آنها هم این را موقوف کرده اند بودجه کل که در ضمن وزرا تصویب کنند مبلغی را که کافی بداند تا مجلس تصویب کند حالا نمی دانم پس چرا این رایورت آمده است بمجلس و ما بچه رای می دهیم این رایورت قبلی اسباب تعجب شده است.

سلیمان میرزا - خوب است آقای افتخار الواعظین عرض اینکه تعجب میکنند قدری توجه بفرمایند که ایراد بکمیسیون نکیرند بنده خودم عرض کردم باین رایورت امروز نمیتوانم رای بدهم فقط یک چیزی است که محض اصلاح آقایان خوانده میشود در جوع می شود بهیئت وزراء میفرمایند بهم است بنده هم عرض میکنم مهم است بجهت اینکه یک چیزی در آنجا نیست که بتوانیم بان رای بدهیم بجز غیر معلوم که نمیشود رای داد فقط وزراء پیشنهاد کردند که ملکی که دوهزار و شصت تومان عایدی در سال داشته باشد پورت آسرحوم را گذار شود وحد نیزش هم بعد است که از خالصجات اطراف طهران نباشد این چیز صحیح نیست و هیچ ترتیبی راست نمی آید این ملک نه هیچ معلوم نیست در کجا است عایدی آن چقدر است و اگذار کردن چنین ملک را نه کمیسیون می تواند رای بدهد نه مجلس می تواند رای بدهد این یک قسمتی از عرایض بنده بود که آقای افتخار الواعظین التفات فرمودند و موجب تعجب ایشان شده است و قسمت درمیش این است که فرمودند بعضی آقایان که خوب بود کمیسیون بودجه خودش چیزی پیشنهاد میکرد و عرض کردم این باز از وظیفه کمیسیون خارج است نه مجلس چنین حقی بکمیسیون داده است نه نظام نامه داخلی چنین حقی بکمیسیون بودجه داده است که خودش چیزی پیشنهاد کند چون نمی توانست خودش چیزی پیشنهاد کند و نمی توانست خودش مستقیماً بفرستد بهیئت وزرا محض استحضار خاطر نمایندگان فرستاد هیئت رتبه که اگر صلاح میدانند بفرستند بهیئت وزراء و اطلاع بدهند که اگر چیزی همین میکنند چه ملک چه نقد بطور وضوح بنویسند که معلوم شود اگر ملک همین میکنند همین کنند عایدات او چقدر است و در کجا است تا بتوان در آن رای داد و یا قبول کرد و یا رد کرد کمیسیون بودجه این را نه قبول کرده نه رد کرده است و از برای

اینکه کمتر مذاکره بشود یک راه قانونی هست و آن این است که تقاضا کنیم این بکمیسیون برگردد تا در آن کمیسیون مذاکره کامله بشود.

رئیس - بدیهی است مجلس با اصل این مطلب همراه است لکن باید توضیح شود بعد از آنکه مطالبی توضیح شد مسلماً مجلس رای خواهد داد - حالا شروع میکنیم بشور دوم قانون دیوان محاسبات - بند اول در تأسیس و ترکیب - ماده اول لایحه وزیر بمبارت ذیل قرائت شد:

محل دیوان محاسبات در پایتخت مملکت است کمیسیون عین این ماده را تصویب کرده بود.

رئیس - ملاحظاتی نیست رای می گیریم بماده اول کسانی که موافقت قیام نمایند (تصویب شد) ماده ۲ - لایحه وزیر - دیوان محاسبات مرکب است از یک نفر رئیس و سه نفر رئیس محاکم و ۱۲ نفر مستشار اعضاء محاکم ۱۵ نفر میزین درجه اول و ۱۵ نفر میزین درجه ثانی و یک نفر مدعی العموم و یک نفر دفتر دار کل و یک نفر منشی باشی و یک نفر کفایت منشی و اجزاء دفتر و مستخدمین جزء ماده ۳ - رایورت کمیسیون - دیوان محاسبات مرکب است از یک رئیس کل و سه نفر رئیس محاکم و ۶ نفر مستشار و دو نفر میزین.

حاجی آقا - بر حسب قانون اعضاء دیوان محاسبات را مجلس انتخاب می کند و بر حسب قانون دیوان محاسبات در پیشنهاد وزیر مدعی العموم و دفتر دار کل جزء اعضاء دیوان محاسبات است و در کمیسیون اینها را از عضویت دیوان محاسبات خارج کرده اند و اعضاء را همین رؤساء محاکم و میزین و مستشارها فراد داده اند و مدعی العموم را از طرف دولت فراداده اند انتخاب شود و بنده در خصوص مدعی العموم عقیده ام این است که باید جزو اعضاء دیوان محاسبات شود بجهت اینکه اگر چه مناسط در عضویت در دیوان محاسبات آن است که کسی باشد که رئیس مدخلی در دیوان محاسبات داشته باشد و مدعی العموم رئیس مستقیماً مدخلی در دیوان محاسبات ندارد لکن بدیهی است که بطور غیر مستقیم رئیس در دیوان محاسبات خیلی مدخلیت دارد و نظرات در احکام می کند و چون نظراتش خیلی مؤثر در رای دیوان محاسبات است پس از اعضاء دیوان محاسبات باید باشد و چون از اعضاء دیوان محاسبات است پس بوجب قانون انتخابش با مجلس است چون این ماده را اگر رای بگیریم و اعضاء دیوان محاسبات منحصر بهمین ما باشند باین جهت در آن ماده بعدش لازم نیست بنویسند برای دیوان محاسبات یک نفر مدعی العموم و یک نفر دفتر دار کل همین خواهد شد حالا اگر مجلس موافقت بکند با عقیده بنده در همین جا نوشته شود دیوان محاسبات مرکب است از یک مستشار و دو نفر میزین و یک نفر مدعی العموم.

فهم الملک - میتوانیم عرض کنیم آقای حاجی آقا در ضمن فرمایشاتشان خودشان جواب خودشان را دادند فرمودند عضو محکمه کمی است

محاسبات نداشته باشیم بعقیده بنده اگر هر محکمه شش نفر میز داشته باشد چندان زیاد نخواهد بود.

افتخار الواعظین - بنده نمی دانم برای بیشتر کار بین اینکه یک مستشار و سه میز باشد بنده گمان اینست که آن کاری که باید یک مستشار و سه میز از پیش خواهد رفت در رسیدن حساب فرنی نداشته باشد و اگر سه نفر باشند کار فیصله نخواهد شد که آقا این شکل پیشنهاد کردند بنده عقیده ام این است کاری که از سه نفر پیش می رود از دو نفر هم پیش می رود.

فهم الملک - بنده چندان اصراری دیگر ندارم همان ۱۲ نفر باشد ولی در جواب آقای افتخار الواعظین میگویم که میزین هر کدام علیحده علیحده صورت حساب را معین میکنند و بعد می دهند بدست مستشار و اینکه هر سه نفر یک حساب را معین کنند باینکه فرق نباشد بین یک نفر و سه نفر این هیئت با هم می نشینند و یک حسابی را رسیدگی میکنند.

رئیس - حالا به پیشنهاد آقای فهم الملک رای میگیریم که عده را بیش از دوازده نفر معین کرده اند در این موقع پیشنهادی از طرف سلیمان میرزا بمبارت ذیل قرائت شد.

بنده پیشنهاد میکنم که ماده دوم چنین نوشته شود:

دیوان محاسبات مرکب است از یک رئیس کل و دو نفر رئیس محکمه و شش نفر مستشار ۱۲ نفر میزین (سلیمان میرزا).

سلیمان میرزا - از برای دیوان محاسبات سه محکمه معین شده که هر یک دارای یک رئیس محکمه است و این رؤسای محاکم در تحت ریاست رئیس کل خواهند بود و این رئیس کل غیر از امضای مکاتیب و غیره کار دیگر ندارد و همانطور که ما در تشکیلات عدلیه اینکار را کردیم و رئیس کل هم خودش یک محکمه را ازین محاکم اداره میکند منتهی فرنی که بارو ساری جزء دارد این است که رئیس کل حق دارد در هر محکمه وارد شود خودش محاکمه کند و تا محاکمه در آن جلسه تمام نشده میتواند از محکمه خارج شود فقط نظریه که اینجا هست این است که باین ترتیب که اینجا نوشته شده است مایکنفر رئیس کل را اینجا بیخود مواجب میدهم و بعقیده بنده آن رئیس کل هم باید یک محکمه را خودش بالاستقلال اداره کند این است که بنده پیشنهاد میکنم که دو نفر رئیس محکمه و یک رئیس کل باشد خود رئیس کل هم یک محکمه اداره کند مثل آن دو رئیس و ما محتاج بیک رئیس دیگر نباشیم نه اینکه بنده بگویم سه محکمه لازم نداریم سه محکمه لازم داریم لکن یکی از آنها را رئیس کل اداره بکند.

فهم الملک - این مطلب هم در کمیسیون مذاکره شد و عقیده کمیسیون اینست که نباید رئیس کل را یکی از رؤسای محاکم محسوب داشت و این ممکن نیست بجهت اینکه مذاکراتی که رئیس کل اداره بکند.

فهم الملک - این مطلب هم در کمیسیون مذاکره شد و عقیده کمیسیون اینست که نباید رئیس کل را یکی از رؤسای محاکم محسوب داشت و این ممکن نیست بجهت اینکه مذاکراتی که رئیس کل اداره بکند.

کل با صاحب جمعها بکنند مانع است او را از اینکه یک محکمه را اداره بکند و مکاتیبی که باید مبادله شود بین رئیس دیوان محاسبات با وزارتخانه های آنها مانع است به علاوه حقی که وارد میشود بر رئیس کل که مدخله در محکمه دیگر داشته باشد و نباید ناظر این معاکمه علی السویه باشد در صورتیکه او یک محکمه را بالاستقلال اداره کند این حق و این مقصود از این مقصود بجهت اینکه ترجیحی بدیم بیک محکمه بدون مرجع باین ملاحظه اینطور صلاح دانسته اند که در امور کلیه دیوان محاسبات رسیدگی کند و مثل مدعی العموم که حق دارد در هر محکمه حاضر شود رئیس کل هم بتواند حاضر شود به ترتیبی که اظهار شد لکن نه اینکه شخصاً محکمه را اداره کند.

رئیس - حالا رای میگیریم اول پیشنهاد آقای فهم الملک که میزین ۱۸ نفر باشند کسانیکه این پیشنهاد را تصویب میکنند قیام نمایند (رد شد).

رئیس - حالا به پیشنهاد سلیمان میرزا رای میگیریم کسانی که این پیشنهاد را تصویب میکنند قیام نمایند (رضاً رد شد).

رئیس - حالا رای باصل ماده دوم میگیریم بطوریکه در رایورت نوشته شده کسانیکه این ماده را بطوریکه خوانده شد تصویب میکنند قیام نمایند.

رئیس - با اکثریت تصویب شده ماده ۳ لایحه وزیر بمبارت ذیل قرائت شد: دیوان محاسبات دارای سه محکمه است که هر یک مرکب است از یک رئیس و چهار نفر مستشار. ماده (۳) رایورت کمیسیون نیز قرائت شد بمبارت ذیل.

دیوان محاسبات دارای ۳ محکمه است که هر یک مرکب میباشد از یک رئیس و دو نفر مستشاره **رئیس** - در ماده سوم مطابق رایورت کمیسیون رای گرفته میشود کسانیکه این ماده را بطوریکه خوانده شد تصویب میکنند قیام نمایند با اکثریت تصویب شد.

ماده ۴ لایحه وزیر بمبارت ذیل قرائت شد: **رئیس** کل و مدعی العموم اختصاص به هیچ محکمه ندارند در هر یک از محاکم که خواهند اولی سمت ریاست و دومی سمت وکالت عمومی حاضر میشود.

ماده چهار رایورت کمیسیون نیز بقرار ذیل قرائت شد: برای دیوان محاسبات یک نفر مدعی العموم و یک نفر دفتر دار کل بترتیبی که ذکر خواهد شد معین میشود رئیس کل و مدعی العموم و دفتر دار کل اختصاص به هیچ محکمه ندارند و در هر یک از محاکم اولی سمت ریاست و دومی سمت وکالت عمومی و سومی برای هر نوع تحریرات میتواند حاضر شود.

حاج سید ابراهیم - این لفظ بترتیبی که ذکر خواهد شد گویا خوب نباشد خوب است نوشته شود موافق ماده ۱۵ و ۱۷.

حاج شیخ اسدالله - اینجا میشود که

رئیس کل داخل در هر یک از محاکم میتواند بشود بنوان ریاست بعد از آنکه داخل شد آنوقت آن رئیس محکمه چه عملی خواهد داشت و چکار خواهد بود اسم او چیست او آنجا مشغول است یک پیشنهادی شد ولی افسوس که رد شد خوبست وقتی که رئیس کل وارد محکمه میشود این رئیس اول را یک وظیفه برایش معین کنند.

فهم الملک - در ماده دیگر ذکر خواهد شد. **رئیس** - در ماده چهارم بطوریکه خوانده شد رای میگیریم کسانی که تصویب میکنند قیام نمایند. (با اکثریت تصویب شد).

ماده پنجم لایحه وزیر قرائت شد از افراد ذیل: تحریرات و نگارشات دیوان محاسبات از قبیل مراسلات صادره و نوشتن صورت مجالس محاکم و مجالس عمومی و یادداشت های لازمه بمعهده دارالانشاء دیوان محاسبات است.

ماده ششم - ضبط دفاتر دیوان محاسبات دفاتر مذاکرات واصل احکام و صورت حسابها و هر نوع اسناد راجعه به آن و اسناد خرج و دادن سواد مصدق احکام و صورت های مطابق با اصل بمعهده اداره دفتر داری کل است.

ماده پنجم و ششم لایحه وزیر را کمیسیون یک ماده کرده بود که ذیلاً درج میشود: تحریرات و نگارشات دیوان محاسبات از قبیل مراسلات صادره و نوشتن صورت مجالس محاکم و مجالس عمومی و یادداشت های لازمه و همچنین ضبط دفاتر دیوان محاسبات و دفاتر مذاکرات و اصل احکام و صورت حسابها و هر نوع اسناد راجعه به آن و اسناد خرج و دادن سواد مصدق احکام و صورت های مطابق با اصل بمعهده اداره دفتر داری کل است.

ماده پنجم و ششم لایحه وزیر را کمیسیون یک ماده کرده بود که ذیلاً درج میشود: تحریرات و نگارشات دیوان محاسبات از قبیل مراسلات صادره و نوشتن صورت مجالس محاکم و مجالس عمومی و یادداشت های لازمه و همچنین ضبط دفاتر دیوان محاسبات و دفاتر مذاکرات و اصل احکام و صورت حسابها و هر نوع اسناد راجعه به آن و اسناد خرج و دادن سواد مصدق احکام و صورت های مطابق با اصل بمعهده اداره دفتر داری کل است.

رئیس - در این ماده پنجم مذاکره نیست پس رای میگیریم در این ماده بطوری که کمیسیون رایورت داده است. کسانی که تصویب میکنند قیام نمایند (با اکثریت تصویب شد).

ماده هفتم لایحه وزیر بمبارت ذیل قرائت شد: ماده ۷ - مجالس عمومی در مواقع لازمه از رؤسا و اعضاء محاکم علاوه بر تحت ریاست رئیس کل و وکالت عمومی مدعی العموم تشکیل میشود.

ماده هفتم لایحه وزیر برقرار کمیسیون ماده شش قرار داده از افراد ذیل قرائت شد: ماده ۶ - مجالس عمومی در مواقع لازمه از رؤسا و اعضاء محاکم علاوه بر تحت ریاست رئیس کل و وکالت عمومی مدعی العموم تشکیل میشود.

تحریرات و نگارشات دیوان محاسبات از قبیل مراسلات صادره و نوشتن صورت مجالس محاکم و مجالس عمومی و یادداشت های لازمه بمعهده دارالانشاء دیوان محاسبات است. **حاج سید ابراهیم** - این تحریرات مجالس عمومی را خوب بود چراغ دیگری بکنیم این فقره ظاهراً در اینجا زیاد است.

رئیس - ملاحظه دیگری نیست رای میگیریم بماده هفت کسانی که تصویب میکنند ماده هفت مطابق رایورت کمیسیون قیام نمایند (با اکثریت تصویب شد).

ماده ۸ - لایحه وزیر بمبارت ذیل قرائت شد: عده اعضاء هر یک از محاکم دو موقع دادن رای

قیدتکرده بودند باین ملاحظه در این خصوص کمیسیون رای نداشت فقط در پیشیناد وزیر کباب مساوی و نیم پیشنهاد شده بود کمیسیون دوماوی پیشنهاد نمود که وزارت مالیه بمجلس پیشنهاد نماید ولی از هم دست بسته نیست و می تواند از خارج هم انتخاب نماید ولی اینکه يك کمیسیون برای اشخاصی که باید انتخاب شوند نوشته که موافق آن شرایط انتخاب نمایند کمیسیون یکی از وظایف قانونی مجلس خارج دانسته بود .

محمد هاشم میرزا - اینکه نوشته شده بود قانون اساسی مورخه ۲۵ شعبان ۱۳۲۵ گویا مقصود در متمم قانون اساسی است اگر این است ممکن است بنویسند در متمم قانون اساسی هیچ لازم نخواهد بود .

کاشف - بنده هم این نتایج را اینجا زان می بینم همیشه که ذکر شود که مطابق قانون اساسی کافی است ولی در خصوص انتخاب اظهاراتی که آقای معبر فرمودند باین اظهارات نمی توان متقاعد شد بنده عیب دارم این است که همیشه چه از مجلس و چه از طرف وزارت مالیه اشخاصی که انتخاب می شوند باید معین شوند که دارای چه شرایطی باید باشند که اگر آن شرایط در یکی موجود باشد قابل انتخاب نخواهد بود .

حاج شیخ اسدالله - اینجا که مینویسد مجلس می تواند عده لازم را از بین آن اشخاص یا از خارج انتخاب کند می تواند انتخاب نکند و حال اینکه مقصود این نیست پس باید اینطور نوشته شود که مجلس باید عده لازمه را از بین آن اشخاص یا از خارج انتخاب کند .

ابوالقاسم میرزا - بنده اساساً مخالف این هستم که وزیر مالیه پیشنهاد کند بجهت اینکه می دانم از حالا که این قانون میگذرد يك عده دور وزیر مالیه جمع خواهند شد و يك جمعی هم واسطه خواهند شد که فلان و بهمان را پیشنهاد کنند و آنها نیز که باین طور انتخاب شوند اشخاصی خواهند بود که نمی توانند وظایف خودشان رفتار کنند پس باید نوعی این اشخاص را انتخاب کرد که بتواند تقیض در امور را داشته باشد پس باید نوعی انتخاب را قرارداد که مجلس مختاریت نامی در انتخاب آنها داشته باشد ولیکن شرایط معینه هم قید شود که مانع آن اقدامات بشود از قبیل اینکه اقلاً پنج سال در ادارات خدمت کرده باشند یا شرط دیگر بهر حال شرطی لازم است .

فهییم الملک - باید ملاحظه تمام اطراف را فرمائید میفرمائید میروند دور وزیر مالیه جمع میشوند پس باید اختیارات هم بمجلس داد بنده عرض میکنم آنوقت می آیند دور و کلا جمع میشوند پس دو نقطه باشد بهتر است که ندانسته ندانند کدام يك را راضی کنند گویا این بهتر است .

مشیر الدوله - بنده باین پیشنهاد موافقم و در شور اول هم عرض کردم که بدون این شرایط مجلس دچار اشکالات خواهد شد آن شرایط را باید جدا گانه نوشت و در اینجا اینطور نوشته شود (و

مجلس میتواند اعضاء را با شرایط مقرر از آن اشخاص یا از خارج انتخاب نماید) .
پیشنهادی از طرف آقای آقا سید حسین اردبیلی عبارت ذیل قرار شد بنده پیشنهاد میکنم که قسمت اخیر ماده ۱۲ اینطور نوشته شود و یا از اشخاص داوطلب که مراتب لیانت آنها بتصدیق هیئت متعنه رسیده باشد انتخاب نماید هیئت مزبور مرکب خواهند بود از شش نفر محاسبین که بانتخاب مجلس وزارت مالیه معین میشوند .

بهجت - لازم است در فرمایشات آقای اردبیلی قدری توجه شود آقایان مسبق باشند که دیوان محاسبات که باید حقیقتاً کلیه بودجه ما را تفریح کنند و تمام جزئی و کلی را رسیدگی کنند بیهوده است که اگر از طرف وزارت مالیه يك پیشنهادی بشود در باره بعضی بمجلس و مجلس يك نظر تحقیقی در آنها نخواهد کرد نظر باطله باینکه بآن وزیر داد از همان اشخاص انتخاب خواهند کرد و اگر مادر اینها که قانون محاسبات را مینویسیم شرایطی قید کنیم ممکن است در دست نرود و وزیر مالیه پیشنهاد بکنند عاقل و باطل هم داخل آنها باشند آنوقت ما هیچ نمی توانیم توقع باشیم که آنها برای ما نفع باشند و حافظ نامه ما باشند از آن طرف هم فیدنکرده ایم که مجلس نظریکه بآنها خواهد کرد از چه قرار خواهد بود يك هیئت متعنه که مجلس معین کند که آنها امتحان کنند این غیر ممکن خواهد بود و اگر راجع کنیم وزیر یا از اسباب اشکال میشود بطوریکه می بینیم که میگردند وزراء خیلی از اشخاص نالایق را در ادارات برده اند و خیلی از اشخاص لایق فرز و ابای کم نامی خود هستند و تمام این مردم اینها را از نمایندگان می بینند و این نظر درست نیست خوب است قید شود که این اشخاص را که وزیر پیشنهاد میکند اولاً در مقابل آن عدد پیشنهاد کند ثانیاً اینکه از اشخاصی لایق پیشنهاد کند این لفظ لایق مجمل است بنده پیشنهاد میکنم که در آن پیشنهاد توضیح خواهم داد میفرمائید ما از علم نروت و ترتیبات اداری اطلاع نداریم این بدیهی است که در میان ما اشخاصی هستند که از مالیه اطلاع دارند و بعضی ها هستند که اطلاع ندارند باین وضع ممکن است از بازار يك حمالی را بیورد وزیر داخل کند چون ما مدرسه نداریم که اشخاصی لایق از آنجا خارج شود و دیپلمه باشد لازم نیست که هیچ اشخاصی با اطلاع نداشته باشیم این معلوم است که مردم بدرجات مختلف هستند بعضی لایقند آنها را همراه می کنند می بینند که از علم دفتر اطلاع دارند یا ندارند بعضی ها تحصیلات کرده اند و از سابقان قدیمه هم اطلاعی دارند وقتیکه از این قبیل اشخاص انتخاب کردند پیشنهاد مجلس کردند معلوم است مجلس هم بعضی از آنها را که در بین آن عده ممتازند انتخاب خواهد کرد مگر از خارج عده ای را معرفی کرده بودند اگر دید مجلس آنها خیلی لیاقت دارند می تواند آنها را انتخاب کند ولی لازم نیست مجلس يك هیئت متعنه را انتخاب کند که اشخاصی را که وزیر انتخاب می کند آنها را امتحان نماید

مؤتمن الملک - بنده عرض می کنم این عنواناتی که در اینجا می شود تمامش صحیح نیست این شرایط باید قید شود لکن خوب بود این را وقتیکه قانون اساسی را می نوشتند ملاحظه میکردند از انتخاب را بمجلس فرار دادند آنوقت دیگر این شرایط را بمجلس در نمی آید وقتیکه تعیین اعضاء دیوان محاسبات را رجوع کردند بمجلس آنوقت آن شرایط بنده نمی توانم بگویم انتخاب است آن اشخاص را که پیشنهاد کردند من مجبور بقبول خواهم شد برای اینکه اگر بنا باشد که شرایط را معین نکنند از برای من از برای تحصیل از برای مدرسه رفتن آنوقت بنده اشخاصی که دارای این شرایط باشند غیر از این در یکمده قلبی نخواهند یافت و آنها را وزیر مالیه پیشنهاد میکند منم مجبورم از آنها قبول کنم پس انتخاب از بین می رود یکی دیگر در باب هیئت متعنه گفتند که در بنده ملتفت نشدم بجهت چیست این حرف اگر بجهت اینست که آنها که انتخاب میشوند قابلیت آنها ثابت شود بنده میگویم آن هیئت را که امتحان خواهد کرد به بنده خود آنها قابلیت دارند از این خیر شش نفر هیئت متعنه را کی انتخاب کرد و دانسته که اینها معاسیقه پس باید يك هیئت را بفرستیم که آنها را امتحان کنند و این تسلسل لازم می آید و این بقیه بنده بهترین شقوقی که اظهار شد همانست که کمیسیون نوشته است خوب است همان رای بگیرند

در این موقع پیشنهادی از آقای بهجت عبارت ذیل قرائت شد !
بنده پیشنهاد میکنم که اینطور نوشته شود (در موقع انتخاب وزیر مالیه عده ای که کمتر از دوماوی که باید انتخاب شود باید از میان اشخاص لایق امتحان شده بمجلس شورای الی آخر [بهجت] .

ارباب کیخسرو - بنده خیلی عجب می کنم از اینکه هر وقت اسم وزیر شاه میگویند بکطور دیگر بشویم هیچ نمی توانیم بپذیریم مگر وزیر

مالیه باشاه ملاحظه بنده ملک ترا نمیکنند مگر بصیرت نمایندگان را کسی گرفته است وقتی وزیر پیشنهاد میکند مجبور بقبول میشوند همان نظری را که در وقت پیشنهاد کردن وزیر دادیم همان نظر را داریم که از خارج انتخاب کنید چیزیکه هست اینست که نوشته می شود که وزیر معرفی کند بجهت اینکه چون وزیر بصیرتش بیشتر است آن شخص لایق را انتخاب می کند و معرفی می کند باشد اما آنکه انتخاب کرد و معرفی کرد مختار است در قبول و عدم قبول آن .

ما باید بوزرا اعتماد داشته باشیم که وقتی که يك دستور بوزیر می دهیم عمل خواهد کرد وقتی وزیر بان دستور عمل نکرد آنوقت حق اعتراض داریم .
رئیس - رای می گیریم پیشنهاد آقای اردبیلی کسانیکه این پیشنهاد را تصویب میکنند قیام نمایند
رئیس - اکثریت حاصل شد .
رئیس - حالا رای میگیریم پیشنهاد آقای بهجت بطوریکه خوانده شد .

بهجت - بنده می خواستم عرض بکنم اینکه هر وقت اینجا اسم برده می شود در اینکه تکلیف وزیر را معین کنند گفته میشود ما اعتماد بوزرا معلوم است داریم بنده تقاضا می کنم من بنده اینطور اظهارات نشود بجهت اینکه این ربط با اعتماد ما بوزرا ندارد که آنها وزیر شوند لکن اعتماد داشتن بوزرا منافی این نیست که تکلیف آنها معین بشود تا آنها مطابق همان دستور بجا می آید .

رئیس - حالا رای می گیریم پیشنهاد آقای بهجت بطوریکه قرائت شد کسانیکه تصویب میکنند قیام نمایند . رئیس (تصویب نشد) .
آقا شیخ ابراهیم - آنچه آقای مؤتمن الملک فرمودند بیکدرجه صحیح است ولی در هیچ اداره دولتی یا انجمنهای ایالتی و ولایتی یا مجلس شورای ملی و دیوان محاسبات از وزیر تا پلیس هیچ کسی نیست که صاحب اوصاف و شرایطی و موافی نباشد رجوع کند بقانون پلیس به بنده پلیس شرایطی دارد اعضاء اینها شرایطی دارند و کلا دارند بطوریکه در این شرایط باید هر کس را که خواستند انتخاب کنند باید معلوم باشد دارای چه صفاتی باید باشد که از میان اشخاصی که دارای این معلومات هستند انتخاب خواهند شد همچنین حکام کل را که معین میکنند که باید دارای قلال و فلان صفات باشد انتخاب خواهند شد پس بطوریکه در این اوصاف و شرایط معین نباشد مثلاً باین شرایط که مرتکب به جنحه و جنایت نباشد محکوم بفسق و فجور نباشد اینها را باید شرط کرد امانت و درانتش درست باشد مقدار از معلومات حساسیه داشته باشد لابد باید شرایط داشته باشد بدون شرایط هیچ نیشود انتخاب شود .

افتخار الواعظین - بنده عرض میکنم که باید برای اعضاء دیوان محاسبات يك شرایطی معین کرد ولی تمام آن شرایط در ضمن ماده ۲۴ است و آقایان اگر شرایطی هم بنظرشان میرسد آنجا هم میتوانند پیشنهاد کنند ولی در این يك کلمه بنده مخالفم مورخه شعبان ۱۳۲۵ این زیادی است همان اصل دم قانون اساسی کفایت میکند اگر آن اصل يك وقتی نسخ شد آنوقت موافق آن اصل این حق از مجلس شورای ملی سلب میشود و وقتیکه آن حق سلب شد بطریق اولی مورخه ۲۵ شعبان هم از بین می رود پس این مورخه ۲۵ شعبان چه فایده دارد همان ماده قانون اساسی کافی است .

فهییم الملک - عرض می کنم در فرمایش آقای راجع بتاریخ که تمام ممالک قوانین را همان معرفی میکنند حالا اینجا قوانین کم است و ما بدانیم قانون اساسی کدام است و تاریخ لازم نیست

حکما این ماده تفسیر میکنند ممکن است چهار ماده دیگر تفسیر کنند آنوقت بموجب قانون اساسی ۱۳۲۵ راجع خواهد شد بدیوان محاسبات و بعد از این شاید قانون اساسی زیاد شود آنوقت امتیاز و تشخیص اینها راجع خواهد بود بتاریخشان اما آن فرمایشی که آقا شیخ ابراهیم فرمودند که برای تمام اعضاء دولت و ملت باید شرایط معین شود برای وکالت بفرمائید چه شرایطی معین شده است جز من و اینکه داخل يك جنحه و جنایاتی نباشد لکن بآن وظایفی که معین شده است برای دیوان محاسبات گمان می کنم که برای وکالت معین باشد یعنی اگر بغواهییم شرایط علمی معین کنیم چه طور می شود معین کرده مثل وزارتخانهها باید گفت هیئتی را دولت انتخاب میکنند و حال آنکه انتخاب باید آزاد باشد حالا شرایطی می کنیم برای انتخاب شدن پس چه طور میشود گفت انتخاب آزاد است و باید فلان شرط فلان شرط داشته باشد چه طور میتوانیم بگویم در انتخاب لازم است يك هیئت را دولت معین کند یا مجلس معین کند وقتی که شرایطی معین شد دیگر لازم به انتخاب نیست خود آنها می که دارای آن شرایط و اوصاف هستند مستحب هستند در انتخاب آن شرایطی که درباره سایر مستخدمین شرط است نمی شود قید کرد اولاً اینها بعد از پنج سال که مستخدم بوده اند خواهند گفت که ما پنج سال کار کرده ایم و دارای آن شرایط هم بوده ایم چرا باید خارج شویم و دیگری بیاید و در این صورت چه طور می شود که یک نفر بعد از ۵ سال بدون انتخاب جدید باز مرجع خدمت باشد که بطوری که بعضی فرمودند ربطی باین ماده ندارد و دو باره خودش می آید آقایان پیشنهاد میکنند اگر قابل توجه شد و در کمیسیون مذاکره می شود مجدداً راه پورت داده میشود این مستلزم این نیست که رای در این ماده گرفته نشود این چیز است که برای این ماده معین کرده اند .

نشده است و با کمال آزادی هستم و میتوانم اورا انتخاب کنم ولی چیزی که در این ماده که مطرح است نمیشود معین کرد در ماده ۲۲ باید معین کرد در اینجا بنده باید گفت آن اشخاصی که دارای شرایطی خواهند بود در ماده ۲۲ معین شده است در این صورت بآن اشخاص پیشنهاد خواهند کرد باید گفت آن اشخاص دارای شرایطی خواهند بود که در ماده بعد پیشنهاد میشود و وقتیکه بآن ماده رسیدیم در ضمن سن این شرایط را می توانیم معین و دچار اشکالات نشویم - پیشنهادی از طرف آقای میرزا ابراهیم قرائت شد بمبارت ذیل :

بنده پیشنهاد می کنم عبارت اینطور اصلاح شود در ذیل ماده نوشته شود موافق شروط مقرر اول آنکه معروف بفساد عقیده نباشد دوم آنکه در علم محاسبات مهارت تام داشته باشد سوم - متجاهر بفسق نباشد چهارم - از سی سال کمتر نداشته باشد .

فهییم الملک - در این ماده افزودن يك کلمه را رای بگیریم کمتر از دو مقابل نباشد .
رئیس - اصلاحی شده است در این ماده التفات بفرمائید قرائت می شود بمبارت ذیل قرائت شد .
ماده ۱۲ - انتخاب اعضاء دیوان محاسبات موافق اصل ۱۰۱ قانون اساسی ۲۵ شعبان ۱۳۲۵ از وظایف مجلس شورای ملی است و در موقع انتخاب وزیر مالیه عده ای که کمتر از دو مساوی عده ای که باید انتخاب شوند نباشد بمجلس شورای ملی پیشنهاد نمایند و مجلس می تواند عده لازمه را از میان آن اشخاص انتخاب کند و باید آن اشخاص دارای شروط مقرر باشند .

رئیس - باین ماده بطوریکه اصلاح شده رای میگیریم کسانیکه تصویب میکنند قیام نمایند با اکثریت تصویب شد - ماده ۱۳ وزیر بمبارت ذیل قرائت شد :

معزز الملک - آقای معبر اینجا فرمودند برای انتخابات شرایطی مقرر نشده است بجهت اینکه برای انتخاب و کلا هم شرایط زیادی مقرر نشده است و ما کار نداریم باینکه يك شرایطی برای کاری کافی است یا کافی نیست ما الان مذاکره فرمایم میکنم که اگر مالک سن را شرط قرار بدیم این کافی است ما باید يك چیز دیگری را شرط قرار بدیم و اینکه فرمودند تعیین شرایط منافیات دارد با آزادی انتخاب تقریباً بیکسری افرات است بجهت اینکه در انتخاب بنده آزادم که در میان سده هزار نفر اشخاصی که دارای يك شرایطی هستند من کمال آزادی را دارم اگر لازم شد انتخاب کنم پس باینکه اگر در خارج بخواهم انتخاب کنم لابد هر کاری يك شرایطی باید داشته باشد که آن شرایط را هم نمی شود بانظار آن کسانیکه انتخاب میکنند و اگر کار کرد بجهت اینکه اختلاف انظار ممکن است تولید بعضی موانع کند و بعضی نظرها بعکس میگویند پس پیش از وقت بجهت اینکه اختلاف نظر نشود باید قانوناً معین شود که آن کسانیکه انتخاب می شوند در سایه آن قانون در کمال آزادی انتخاب خواهند شد آیا این قانون را که معین کردند بی شرط کسی بمن اعتراض نخواهد کرد که بی شرط چرا اصرار دادید بجهت اینکه شرطیکه در قانون نشده است بنده می توانم شخص ورشکسته را انتخاب کنم و مطابق این قانون هیچ جلوگیری از من

نشده است و با کمال آزادی هستم و میتوانم اورا انتخاب کنم ولی چیزی که در این ماده که مطرح است نمیشود معین کرد در ماده ۲۲ باید معین کرد در اینجا بنده باید گفت آن اشخاصی که دارای شرایطی خواهند بود در ماده بعد پیشنهاد میشود و وقتیکه بآن ماده رسیدیم در ضمن سن این شرایط را می توانیم معین و دچار اشکالات نشویم - پیشنهادی از طرف آقای میرزا ابراهیم قرائت شد بمبارت ذیل :

بنده پیشنهاد می کنم عبارت اینطور اصلاح شود در ذیل ماده نوشته شود موافق شروط مقرر اول آنکه معروف بفساد عقیده نباشد دوم آنکه در علم محاسبات مهارت تام داشته باشد سوم - متجاهر بفسق نباشد چهارم - از سی سال کمتر نداشته باشد .

بنده پیشنهاد می کنم عبارت اینطور اصلاح شود در ذیل ماده نوشته شود موافق شروط مقرر اول آنکه معروف بفساد عقیده نباشد دوم آنکه در علم محاسبات مهارت تام داشته باشد سوم - متجاهر بفسق نباشد چهارم - از سی سال کمتر نداشته باشد .

فهییم الملک - در این ماده افزودن يك کلمه را رای بگیریم کمتر از دو مقابل نباشد .
رئیس - اصلاحی شده است در این ماده التفات بفرمائید قرائت می شود بمبارت ذیل قرائت شد .
ماده ۱۲ - انتخاب اعضاء دیوان محاسبات موافق اصل ۱۰۱ قانون اساسی ۲۵ شعبان ۱۳۲۵ از وظایف مجلس شورای ملی است و در موقع انتخاب وزیر مالیه عده ای که کمتر از دو مساوی عده ای که باید انتخاب شوند نباشد بمجلس شورای ملی پیشنهاد نمایند و مجلس می تواند عده لازمه را از میان آن اشخاص انتخاب کند و باید آن اشخاص دارای شروط مقرر باشند .

رئیس - باین ماده بطوریکه اصلاح شده رای میگیریم کسانیکه تصویب میکنند قیام نمایند با اکثریت تصویب شد - ماده ۱۳ وزیر بمبارت ذیل قرائت شد :

معزز الملک - آقای معبر اینجا فرمودند برای انتخابات شرایطی مقرر نشده است بجهت اینکه برای انتخاب و کلا هم شرایط زیادی مقرر نشده است و ما کار نداریم باینکه يك شرایطی برای کاری کافی است یا کافی نیست ما الان مذاکره فرمایم میکنم که اگر مالک سن را شرط قرار بدیم این کافی است ما باید يك چیز دیگری را شرط قرار بدیم و اینکه فرمودند تعیین شرایط منافیات دارد با آزادی انتخاب تقریباً بیکسری افرات است بجهت اینکه در انتخاب بنده آزادم که در میان سده هزار نفر اشخاصی که دارای يك شرایطی هستند من کمال آزادی را دارم اگر لازم شد انتخاب کنم پس باینکه اگر در خارج بخواهم انتخاب کنم لابد هر کاری يك شرایطی باید داشته باشد که آن شرایط را هم نمی شود بانظار آن کسانیکه انتخاب میکنند و اگر کار کرد بجهت اینکه اختلاف انظار ممکن است تولید بعضی موانع کند و بعضی نظرها بعکس میگویند پس پیش از وقت بجهت اینکه اختلاف نظر نشود باید قانوناً معین شود که آن کسانیکه انتخاب می شوند در سایه آن قانون در کمال آزادی انتخاب خواهند شد آیا این قانون را که معین کردند بی شرط کسی بمن اعتراض نخواهد کرد که بی شرط چرا اصرار دادید بجهت اینکه شرطیکه در قانون نشده است بنده می توانم شخص ورشکسته را انتخاب کنم و مطابق این قانون هیچ جلوگیری از من

نشده است و با کمال آزادی هستم و میتوانم اورا انتخاب کنم ولی چیزی که در این ماده که مطرح است نمیشود معین کرد در ماده ۲۲ باید معین کرد در اینجا بنده باید گفت آن اشخاصی که دارای شرایطی خواهند بود در ماده بعد پیشنهاد میشود و وقتیکه بآن ماده رسیدیم در ضمن سن این شرایط را می توانیم معین و دچار اشکالات نشویم - پیشنهادی از طرف آقای میرزا ابراهیم قرائت شد بمبارت ذیل :

بنده پیشنهاد می کنم عبارت اینطور اصلاح شود در ذیل ماده نوشته شود موافق شروط مقرر اول آنکه معروف بفساد عقیده نباشد دوم آنکه در علم محاسبات مهارت تام داشته باشد سوم - متجاهر بفسق نباشد چهارم - از سی سال کمتر نداشته باشد .

بنده پیشنهاد می کنم عبارت اینطور اصلاح شود در ذیل ماده نوشته شود موافق شروط مقرر اول آنکه معروف بفساد عقیده نباشد دوم آنکه در علم محاسبات مهارت تام داشته باشد سوم - متجاهر بفسق نباشد چهارم - از سی سال کمتر نداشته باشد .